

EESTI EVANGEELIUMI KRISTLASTE JA BAPTISTIDE KOGUDUSTE LIIT

KÕRGEM USUTEADUSLIK SEMINAR

Valve Filing

**TÕLGENDUSI VALMISOLEKU TEEMAL KÜMNE NEITSI
TÄHENDAMISSÕNA VALGEL**

Lõputöö

Juhendaja: Peeter Roosimaa, DTh

Tallinn 2022

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Autor V. Filing (alkiri)

Kuupäev

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Tähtdamissõnadest teoloogide pilgu läbi	9
1.1. Tähtdamissõnade ülevaade	9
1.2. Tähtdamissõnade tõlgendamise ohud	12
1.3. Tähtdamissõnad Jumala riigist	13
1.4. Tähtdamissõnade jaotus.....	13
1.5. Tähtdamissõna „kümme neitsit“ kontekst.....	15
1.6. „Kümme neitsi“ konteksti kokkuvõte.....	18
2. Kümme neitsit, Mt 25:1-13	19
2.1. Palestiina pulmakombed	20
2.2. Pruudiga või pruudita?	21
2.3. Neitsid ja tähtdamissõna neitsid	22
2.4. Vahekokkuvõte.....	23
2.5. Miks kümme?.....	24
2.6. Lambid või tõrvikud?.....	25
2.7. Pulmavanema ülesanded	26
2.8. Peigmehe ootamatu saabumine	27
2.9. Tähtdamissõna epiloog	29
3. Tõlgenduse paradigmat	32
3.1. Võtmesõnad	32
3.2. Valgus	34
3.3. Uuestisündimise tähtsus.....	35
3.4. Aeg ettevalmistuseks	35
3.5. Õigeksmõistmise kriteerium	36
3.6. Risti viljarikkus- või vaesus?	37
3.7. Valvamas või mõõtnas?	39
3.8. Rumalus ja tarkus ustavuse koondis.....	40
Kokkuvõte	42
Kasutatud kirjandus	44
Lisa	46
Summary	47

SISSEJUHATUS

Käesolev lõputöö käsitleb uurimust tähendamissõnadest ja püüab süüvida tähendamissõna „kümne neitsi” „valmisoleku” teemasse. Matteuse evangeeliumi 25:1-13 ja erinevate sõnaseletuste toel üritab töö autor mõista selle loo sisu.

Teema valiku põhjuseks on see, et 2021 a ühel sügisel päeval luges töö autor mainitud kirjakohta; ja sõnad: „kes olid valmis” – puudutasid teda eriliselt. Ta tunnetas, et Issand küsib temalt: „kas oled valmis?” Ta mõtles: kas on saabunud aeg olla valvas üksnes temal või peab terve maailm valvsaks saama? Kuna ta on uuestisündimisest saati innuga Issanda tagasitulemist oodanud; aga vahepeal siiski veidi väsinud – siis nüüd värskendas Jumal ta hinge uue ootusärevusega.

Teine põhjus, miks töö autor valis Mt 25:1-13 kirjakohta, on juhtum: Kord Haanjas aprillikuus, kui lund aina sadas ja sadas; hanged olid lausa põlvini, ta palvetas: „Isa, inimesed ootavad kevadet, aga Sina lased lund üha juurde sadada; mida mõtled teha oma suure nime auks?” Vastus ei andnud ennast kaua oodata: „Kui Minu sulased vaikivad, siis Mina hakkän rääkima; ja Mu kõne on karm!”. Meie oleme Tema pühaduse hoopis unustanud; aga Ta ei lase end unustada.

„Kümne neitsi” tähendamissõna on väga oluline, sest siin õpetatakse, kuidas pärida õnnelik igavik¹. Töö autorit on väga meeltparandavalt kõnetanud elukogenud teoloogide mõtted. Et õppida „neitsite” eludest enda tuleviku tarvis, selleks sobis tähendamissõna lahtimõtestmine ideaalselt, kuna ta näeb endas ohumärke. Ta loodab, et ka lugejale on siin innustavaid mõtteid. Töö autor usub, et kui Jumal teda 52. aastaselt ülikooli saatis, siis on tema esmane kohus olla lojaalne Tööandjale, ergutades kaasteelisigi „võitlema pühadele kord antud usu pärast” (Jd 1:3). Hiljem töös näeb, et ettevalmistuse aeg on rääkimise aeg; kui see aeg maha magatakse, siis on juba liiga hilja.

¹ Kr tekstis *aionios* on mitu tähendust, aga selles kontekstis on mõeldud „lõputust” (SPL 2011, 195-196).

Kuna nüüd oleme jõudnud ka sõjaolukorda, siis on eriti aktuaalne Jeesuse viimased kõned oma jüngritele sh tähendamissõnad, sest neid, kel kõrvad on rasked kuulma „saab kõnetada varjatud viisil” (Salumaa 2001, 374).

Ülevaadet varasematest tähendamissõnadest sooritatud töödest ammutades, tundis töö autor huvi KUSi lõputööde vastu. Neid uurides ei kohanud ta ainsatki „kümne neitsi” tõlgendamise tööd – see ei tähenda, et neid ei oleks – ta otsimise aeg oli lihtsalt liiga lühike. Küllaltki harva on ta kuulnud jutlustes või sõnavõttudes vaid noppeid eelmainitud teemal. Ei saa aga väita, et sellest kirjutatud ja räägitud poleks, sest vastasel korral poleks tal millelegi oma töös tugineda. Bible Hub on olnud suureks abiks; ja see tarkus, mis sealt on võimalik ammutada, jääb töö autorile suures osas kättesaamatuks. Lisaks autoriteetide sõnaseletusele leidis töö autor arutelusid, mõtisklusi ja dispuute „kümne neitsi” kohta nii ERRst, Pereraadio’st kui TV7st. Kahjuks maht ei võimalda kõike kasutada.

Töös on rakendatud mitteempiriilist **meetodit**, uuritud teatmeteoseid ja Piibli kommentaare. See tähendab, eksegeetilist ja hermeneutilist meetodit. On püütud uurida iga mõtet ja sõna, kaevudes tähendamissõna konteksti ning tõlgendamisse. Töö autor on püüdnud valvata, et ta ei laskuks allegorismi, mille eest teoloogid on hoiatanud. On kasutatud allpool loetletud kirjandust ja seniseid, elu jooksul talletunud mõtteid, milledest ta päris täpselt ei teagi, kellelt need algselt pärinevad.

Töö autor on kuulnud erinevaid tõlgendusi „kümne neitsi” loo kohta. **Ühed** on leidnud, et „rumalad” neitsid on *käsumeelsed* ehk *uuestisündimata* – ja „arukad” – *uuestisündinud*². **Teine** variant kõneleb sellest, et käsitledav tähendamissõna üldse muid rahvaid ei puuduta – räägib ainult juutidest. Ja kuna töö autor on aastaid hinges kandnud teadmist, et „rumalad neitsid” on altruistliku elustiiliga kristlased; kes jõuetult maha langedes ei suuda „tuld” põlevana hoida, ja seepärast kõlbatuks osutuvad – siis ka see, **kolmas** arusaam vajab korrigeerimist.

Iga nõ doktriini esitaja leiab ka piiblist kinnitust. Aga missugune idee või seisukoht on teoloogide uurimustes esile kerkinud? Kes on „targad” ja kes „rumalad neitsid”? Kellele on kõne all olev tähendamissõna mõeldud? Mida tahtis Matteuse evangeeliumi **koostaja** südamele panna „kümne neitsi” looga, meile, kaasaja lugejatele?

² Nelipühilased mõistavad Püha Vaimuga ristimist üldjuhul eraldi pöördumisjärgse sündmusena, rõhutavad Püha Vaimu tööd, ande ja kogemusi. Baptistid mõistavad Püha Vaimuga ristimist Püha Vaimu tulekuna inimese ellu uuestisünnil, ei rõhuta eraldi erilisel Püha Vaimu tööd, ande või kogemusi (Paldre, K. Lõputöö 2018, 5). On nõ (vaimulikust) surmast ülestõusmine, mis peab olema alanud siin ja praegu (SPL 2011, 742).

Töö eesmärgiks on leida vastused eelpool esitatud küsimustele teoloogide erinevatest tõlgendustest; ja aktualiseerida „valmisoleku/valvamise” teemat objektiivse uurimuse valgel.

„Üks esmaseid põhjusi, miks noored inimesed hülgavad Kristuse ning järgivad [Ilmutuse raamatus nimetatud valgel hobusel sõitvat] „petist ratsanikku”³ ja tema kultuslikke liitlasi, on poolikud tõed, kerged vastused ja valed, mida meie kui kristlased vahel kasutame, et teha „usku vastuvõetavaks” (B. Graham 1993,61).

Kuna inimese igavene eksitants sõltub eelkõige tarkuse rakendamisest igapäeva elus, siis on ääretult tähtis pühendada Jumala sõnale aega- *kronos*’t ja *kairos*’t⁴ (SPL 2011, 27); ning kuna elame informatsiooni ülikülluse, postmodernistlikul mürareostuse ajastul, siis on vajalik sõeluda sõkaldest välja nisu – pühendada aega sellele, mida ka Jumal väärtuslikuks peab: „Õndsad [üliõnnelikud] on need, kes Jumala sõna kuulevad ja seda järgivad” (Lk 11: 28).

Töös on kasutatud 1999. aasta Eesti Piibliseltsi väljaande piiblitõlget, Suurt Piiblileksikoni, Piiblientsüklopeediat ja G.Kroll’i „Jeesuse jälgedes”. Tähtsamissõna uurimisel on töö autor toetunud põhiliselt Tärge, Võsu, Salumaa, Roosimaa, France ja Bruner’i, *Bible Hub*’i jt kommentaaridele. Samuti on kasutatud Vana Testamendi õppejõu Ermo Jürma artikleid ajakirjast „Teekäija”.

Teoloogide kommentaare on rakendatud eelkõige mõttega, et nemad olid ja on nõ kristlikud sambad, kelle töö viljale toetuvad nende järelkäijad. Töö autor on usus üles kasvanud just nende jutlusi „Pereraadiost” jälgides. France ja Bruner’i teosed on võetud töö sisu rikastamise eesmärgil.

Rääkides **töö teostamise raskustest**, siis võib nimetada erinevate teoloogide arusaamade võrdlust ja tõlkeid. Kindlasti tugineb kaasmaalase töö mingil määral eelmise autoriteedi töö viljale, aga on ka värskeid mõtteid, mis on hetke ajal sündinud; ja nende vahel imepeent erinevust märgata, on päris keeruline. Kuna võõrkeele oskus on pinnapealne, siis oli töö autoril parajalt palju maadlemist tõlkematerjaliga: siinkohal, tänu Annile!

Ühelt poolt on nõudnud töö autorilt sügavat kontsentreerumist; ja mitte alati ei ole seda suudetud. Kõige raskem oli siiski loogilise struktuuri leidmine; ja primaarsete mõtete sõelumine sekulaarseist, sest suures agaruses sai ületatud ettenähtud mahtu, ja teema valgus

³ On kaks vastakat arvamust: 1. Kristus või evangeelium 2. Vale- kristused (Kimmel, PKK). Ratsaniku üheks esimeseks pettusvahendiks on võlts-ehk väärreligioon (Graham 1993, 55).

⁴*Kronos*- aeg kui kulg (Jumala aeg); *kairos* - aeg kui teatud sündmuste sobiv aeg (inimestele antud aeg).

liigselt laiali; aga teisalt on erinevate autoriteetide mõtted nii kaasahaaravad, et kui sai tööle hakatud, ei saadud arugi, kuidas tunnid ja read otsekui lendasid.

Töö põhiosa on jaotatud kolmeks peatükiks. **Esimeses osas on** püütud anda võimalikult kokkuvõtlik ülevaade tähendamissõnadest Uues Testamendis, toetudes enamasti Tärgi, Võsu, Salumaa ja Roosimaa arusaamadele. See peatükk õpetab avama ja mõistma tähendamissõna mõtet: et ei laskutaks ohtudesse, mis seda tõlgendades varitsevad; aga ei saa öelda, et töö autor piire pole nihutanud.

Teine osas on pühendatud Palestiina pulmatraditsioonide vaatlemisele ja võrdlusele. Seejärel on kõrvutatud, argumenteeritud ja analüüsitud „kümne neitsi” tähendamissõna teoloogide kommentaaride, Bible Hub’i ja teatmeteoste põhjal.

Kolmandas osas on püütud mõista „kümne neitsi” tõlgendust: mis on selle sisu, varjatud sõnum; ja kokkuvõttes: kogu töö eesmärk. Selles peatükis vahelduvad tõlgenduslikud seisukohad tähendamissõna tõlgendusega.

Töö autor on **pidanud arvestama** sellega, et töö maht ei võimaldanud jõuda ühe selge doktriinini. Töötama asudes ta arvas seda teadvat, aga mida enam ta erinevate autoriteetide töödesse süvenes, seda hägusamaks muutus esmane pilt. Ta avastas nõ kitsukese teeraja asemel avara aasa ja laia välja, kus tuli ümber orienteeruda ja kompass välja otsida. Arvamuste paljusus genereeris aga uusi ideid ja üllamaks saada tahtmist. Väga meeltparandavalt on teda kõnetanud elukogenud teoloogide mõtted, mis on otsekui kulla hinnaga.

Töö hüpoteesiks on ümber lükata senised segadusse ajavad subjektiivsed seisukohad, nõ „isehakanud teoloogi” arusaamad ja valed, kinnistunud doktriinid – need peavad saama juurteni välja kistud. Asemele tuleb istutada inimhõimusest ülevam Jumala sõna.

Kõige suurema **tänu** tahab töö autor tuua Issandale, kes „Saara”⁵ veel „sünnitama” saatis. Aga mitte vähem ei täna ta kogu KUSi „töösipelgate” peret, eesotsas rektori, ph. theol. Einike Pilli’ga. Südamest tänulik olen Uue Testamendi dr.theol. Peeter Roosimaale, kes oli nõus minu lõputööd juhendama. Tänu tema kiirele tagasisidele ja heale koostööle edenes päevinäinud tudengi töö valmimine.

⁵ Aabrahami naine, kes sünnitas poja Iisaki, eas, kus sünnitamine pole enam inimlikult võttes võimalik (1Ms 21:2).

Samuti tahan tänada oma abikaasat ning poja ja tütre peret, kes toetasid nii vaimselt kui materiaalselt kogu õppesessiooni vältel.

1. TÄHENDAMISSÕNADEST TEOLOOGIDE PILGU LÄBI

1.1. Täendamissõnade üldised printsiibid

Käesolevas peatükis tulevad vaatluse alla üldised printsiibid. Selles selgitatakse, mis on tähendamissõnad, nende mõte ja miks Jeesus neid kasutas ning mis on tõlgendamise ohud? Seejärel uurin tähendamissõnu Jumala riigist, tähendamissõnade jaotust ja tähendamissõna „kümne neitsi” konteksti Matteuse evangeeliumis lugupeetud teoloogide töödele tuginedes.

Tähendamissõnade mainimisel kangastuvad kristlase silmade ette nii Vana Testamendi (VT) tähendamissõnad: Jootami needus (Km 9:7jj), Naatani manitsus (2Sm12:1jj) jne; kui ka Kristuse jutustused Uues Testamendis (UT). Sekulaarne inimene neid küll ei tunne, aga ka tema hindab ja tajub mõistujutu väärtust.

„Tähendamissõna, kui spetsiifilise kirjandusliku vormi määratlemisel tuleb vältida igasugust kirjandusteaduslikku kitsast lähenemist. UTi algkeeles kasutatakse selle jaoks mõistet *parabole*⁶, millele vastab samasisuline heebrea väljend *masal*. Mõlemad tähendavad „mõistukõnet”- olgu siis kasutatud mõnesõnalist lühifraasi (mõttetera, mõistatus) või pikemat jutustust” (Salumaa 2001, 374). „Sõnasõnalises tõlkes tähendab see [*parabolee, masal*] üht nähet või asja teise kõrvale asetama võrdluse mõttes” (Tärk 1975, 3).

Tähendamissõna peamiseks jooneks on alati, et tõde väljendatakse mingi pildi või võrdluse varal. Kusjuures pearõhk ei lange pildile, vaid otstarbele, milleks üht või teist pilti kasutatakse; mida nende varal selgitada tahetakse, sest iga mõistukõne eesmärk on anda selgitust varjatud viisil (Salumaa 2001, 375; Roosimaa 2021, 12; Tärk 1975, 3).

“Tähendamissõna ilmekas kõnes asendavad vaimulikku tõelisust igapäevases elus esinevad asjad ja suhted. Piltliku väljendusviisi ja vaimuliku sisu ühendamine (*tertius comparationis* = kolmas võrdluspunkt = ühenduspunkt) toimub tavaliselt asja või isiku kirjelduse abil, vaid

⁶ *Parabole* tuleb sõnast *para-* kõrvale ja *balloo* – heitma, asetama (Tärk 1975, 3).

kogu sündmuse kui terviku käsitluse kaudu. Sissejuhatav ütlus *Taevariik on ... sarnane* tähendas õigupoolest: taevariigiga on lugu nii, nagu ...” (Roosimaa 2021, 12-13).

Üks suurepärasemaid tähendamissõnade jutustajaid oli kahtlemata Jeesus, aga ta ei olnud esimene, kes seda tegi: juudid olid tähendamissõnadega kursis juba VTs, aga Jeesuse tase tähendamissõnade jutustamisel saavutas seninägemata ulatuse. Jeesus oskas rääkida inimestele nende endi keeles kasutades tuttavaid kõneforme – õpetas taevaseid tõdesid maiste asjade kaudu; maised asjad olid sümboliks taevastele (Tärk 1975, 2). Analoogselt kirjutab Roosimaa (2021, 11).

Jeesuse väljendusviis võrsub vahetult juudi traditsiooni viljarikkast pinnasest – ning see on uurijate arvates üks olulisemaid argumente, mis ühelt poolt hajutab kahtlusi pärimustikus esinevate Kristuse sõnade ehtsuse suhtes, teiselt poolt aga kinnitab ühtlasi nende „ebahellenistlikku” päritolu, näidates, et sellised ütlemised ja lood võisid tekkida ainult juudi keskkonnas (Salumaa 2001, 374). Lohse aga süvendab kahtlusi – mitte küll ebehellenistliku päritolu – vaid Kristuse sõnade ehtsuse suhtes, kui väidab, et “koguduse pärimuses on mõned võrdumid tekkinud uusloominguna, selleks et nende abil seletada koguduse olukorda, nt Mk 12:1-12”. (Lohse 1994, 92). E. Salumaa ei kinnita E. Lohse oletust, et Mk 12:1-12- „tähendamissõna viinamäest” – on koguduse „uuslooming”, vaid kirjutab, et „tähendamissõna viinamäest esineb ühtses situatsioonilises raamistuses kogu sünoptilises pärimuses (Mr 12:1-12; Lk 20:9-19) – Jeruusalemmas vahetult enne kanntamissündmusi”. Ta leiab et „Markus ja Luukas tuginevad samale algpärimusele, kuna Matteus on nendega võrreldes iseseisev” (Salumaa 2001, 562).

Töö autor on veendunud, et eelmainitud tähendamissõna pole siiski koguduse „uuslooming”, vaid selle autor on Kristus Jeesus.

Jeesuse jutustatud tähendamissõnu iseloomustas mitmekülgsus ja elav käsitlus; reljeefsus ja pildirikkus (Vösu 1975, 69; Salumaa 2001, 374) „Pildimaterjal on üldiselt ammutatud kõigile hästi tuttavast inimelu valdkonnast ja loodusest” (*ibid.*, 375) „Jeesuse tähendussõnu lugedes rullub me silme ees lahti kogu tolleaegne elu. Siin näeme leivaküpsetajat naist, rõivaste parandajat valimas sobivat lappi vanale kuuale ja naabrit südaööl leiba laenamas. Samas näeme ka petist majapidajat, ülekohtust kohtunikku, halastavat samaarlast. Edasi lugedes kuuleme ka mängivatest lastest, ootavatest pulmalistest või sõtta minevatest kuningatest /.../ Ta suutis rääkida võrdse oskusega lastest ja kuningatest, karjastest ja põllumeestest, kaluritest

ja kaupmeestest, rikastest ja vaestest” (Tärk 1975, 2). Analoogsel seisukohal asub ka Salumaal (2001, 375).

Jeesuse eesmärgiks oli äratada inimeste südametunnistust ja usku. Kui mõni võiski külma südamega kuulata Kristuse Mäejutluse selgeid teese, siis oleks tal raske jääda ükskõikseks, kui Jeesus maalib ta silmade ette elatanud isa, kes jookseb vastu oma kadunud pojale, embab teda ja annab talle kõik andeks (Tärk 1975, 2).

„Tähendamissõnad ei esita täpset tegutsemisjuhendit ega saa neid lihtsalt teadmiseks võtta. Need kujutavad endast ainulaadset kõnevormi, mille kõrval muud õpetlikud abivahendid jäävad varju ning mida ei saa mingil juhul asendada abstraktsete „õpetustega””(SPL 2011, 663; Roosimaa 2021, 13).

Kokkuvõttes võib öelda, et tähendamissõnad U-Ts tähendab a) lühikest juttu, milles esitatakse mõnda vaimulikku tõde võrdluse kaudu; b) lühikest ütlust illustreeriva võrdluse kaudu (Tärk 1975, 3).

„Evangeeliumides on öeldud, et tähendamissõnade kasutamine oli teatud määral ka kohtuotsus neile, kes olid kaotanud vastuvõtuvõime” (Tärk 1975, 5). Teoloog meenutab sõnu Mt 13:15, kus räägitakse „tuimast südamest”, mis on vaimuliku maailma seadus, et kord juba “kõvaks tallatud maa” laseb lindudel seemned ära nokkida. Uskmatud kuulajad kuulsid paljutki mõistmata, kuid midagi jäi neile siiski jutustatud pildi kaudu meelde. Kui hiljem tulid rasked eluolukorrad, võisid nad kasu saada tõest, mis oli peidetud tähendamissõna kuuesse. „Nii võisid Jeesuse kõnesid vähemalt teatud kasulikkusega kuulata ka ükskõiksed, eelarvamustega ja isegi vaenulikud inimesed. „Mitme niisuguse tähendamissõnaga rääkis tema neile sõna, nõnda kui nad suutsid kuulata””(Mk 4:33) (*ibid.*, 5).

Tähendamissõnad “ei väljenda mitte ainult Jeesuse õpetust, vaid on evangeeliumi kui terviku lahutamatuks koostisosaks: iga tähendamissõna on otsekui mikroevangeelium” (Salumaa 2001, 375).

Tähendamissõna õigel tõlgendamisel peab silmas pidama järgmisi nõudeid:

- 1) Tuleb mõista tähendamissõna välist sündmustikku;
- 2) Peab kindlaks tegema, millist tõde tahtis Jeesus esile tõsta ja mis on selle keskne mõte; Tuleb püüda aru saada, milline osa kuulub loose ja milline tõlgendusse;
- 3) Tuleb silmas pidada tavalise inimese tavalist arusaama;

- 4) Parimaks tõlgendajaks peab olema Püha Vaim; ei või mõista Kristuse mõtteid see, kelle südames ta ei ela (Tärk 1975, 7).

1.2. Täendamissõnade tõlgenduse ohud

Teoloogid hoiatavad, et tõlgendusel on ka suuri ohte kõrvalekaldeks (Võsu 1975, 69). Üks tõlgendamise raskus seisneb selles, et ei ole alati selge, kus lõpeb pilt ja algab seletus. Eriti kehtib see Jumalariigi täendamissõnade ja piltide kohta. “Kas Inimese Poja ilmumist pilvedel võtta literaalselt või tähendab pilv ainult Jumala au. Kas kõikide silmade nägemine tähendab, et kõik näevad Kristust oma ihusilmaga või tähendab see avalikku sündmust? /.../ Kas „Issanda rõõmusse” minek tähendab minemist taevasesse õndsusesse või üldiselt astumist rõõmurikkasse usuellu” (Võsu 1975, 69-70).

Täendamissõnale on üsna lähedane ka valm, aga mitme põhjuse tõttu Jeesus seda ei kasutanud. Ilmselt oli Jeesuse hing nii jumalikult loomulik, et valmi muinasjutu vorm polnud talle vastuvõetav. Jeesus oma täendamissõnas võib küll inimeste üle ranget kohut mõista, kuid ta ei kasuta pilget, nagu valmis tihti tehakse. Valmides ei anta edasi usulisi tõdesid (Tärk 1975, 3-4). Selles antakse hoiatus ettevaatamatuile.

Tõsine ja suur viga on tehtud nende poolt, kes on püüdnud täendamissõna tõlgendada nagu allegooriat, kus loo iga detailist püütakse leida sõnumi mõtet (Tärk 1975, 6-7; Roosimaa 2021, 18). Liiga detailne uurimine võib juhatada asjadeni, mida täendamissõna jutustaja sinna mõelnud ei ole. On loodud dogmaatilisi aegade lõpu kujutlusi, mis pole head vilja kandnud (Võsu 1975, 69). On ka oluline, et iga nõ isehakanud teoloog oma seisukohti täendamissõnasse sisse ei loe (Tärk 1975, 6).

Nt täendamissõna haputaignast (Mt 13:33), kus naine segas haputaigna kolme vaka jahu sisse. Allegoristid on kolme vaka jahu seletuseks leidnud kõikvõimalikke seletusi; ja selline tõlgendusmeetod annabki piiramatu vabaduse (Tärk 1975, 6). „Aga samas ei tohi siiski ära unustada, et on ka täendamissõnu, mis on allegooriale lähemal kui teine. Nii näiteks on täendamissõnas külvajast ka üksikutel mõtetel tähendus” (Roosimaa, 2021, 18). Oluline on jääda peamõtte juurde ja seda õieti tabada, mõista täendamissõna vaimulikku mõtet, ja sellest usulist kasu saada (Võsu, Tärk, Roosimaa, Salumaa).

Eksitus on ka see, et tähendamissõnad on võetud dogmaatiliste vaidluste aluseks. Jeesuse eesmärk tähendamissõnu rahvale rääkides ei olnud teoloogiliste küsimuste lahendamine, vaid oluliste vaimulike tõdede selgitamine ja kinnitamine (Tärk 1975, 6; Roosimaa 2021, 18-19).

1.3. Tähendamissõnad Jumalariigist

Robert Võsu, kes on pühendunud just taevariigi tähendamissõnade uurimisele, ütleb et need asuvad põhiliselt Mt 24.-25. peatükis, kokku umbes 10 (Võsu 1975, 70). Võsu täheldab, et Jeesus on oma viimastes kõnedes pööranud palju tähelepanu Jumalariigi tulemisele. Ta ei analüüsi iga tähendamissõna eraldi, vaid vaatleb nende juures üldisi põhielemente, sest selline vaatlus annab selge ülevaate nende üldsuunast (Võsu 1975, 69).

„Suurem eshatoloogiliste tähendamissõnade põimik esineb /.../ Matteuse pärimuses seoses Jeesuse kannatamiseelse õpetusandmisega Jeruusalemmas” (Salumaa 2001, 376).

Üheks suureks küsimuseks Jumalariigi tuleku kohta käivate tähendamissõnade puhul on: Kas need käivad ainult maailma-ajastu lõpu ja Kristuse lõpliku ilmumise kohta ning mille väärtus on ainult maailma-ajastu lõpus; ja kasu saab ainult viimane generatsioon; või on üldised printsiibid, mis kehtivad Jumala riigi tuleku kohta igal ajal, mille väärtus on igal ajal kõigile inimestele? (Võsu 1975, 70).

Kõige enam kasutatakse Jumalariigi tähendamissõnades motiivi, kus isand enne kaugele maale minekut annab oma sulastele ülesanded: isanda vara suurendamine (talentide ja naeltega kauplemine), teenimise ülesanded (teenimisvalmidus), valvamine (palvetamine). Sulased jäävad omaette. Neil puudub otsene ühendus isandaga – neil on ainult tema juhendid- ja töotus tagasituleku kohta (*ibid.*, 70).

1.4. Tähendamissõnade jaotus

P. Roosimaa jagab kõik tähendamissõnad seitsmesse rühma: Järve kaldal; keerukad inimsuhted; valik Luuka evangeeliumist; koond kadunute leidmisest; seoses kokkupõrkega juudi ülematega; koond ustavusest; *Mina Olen* ütlused Johannese evangeeliumis (2021, 21-22).

Tõelised tähendamissõnad (mitte mõistupildid) saab laias laastus jagada kolme liiki. Ühed kirjeldavad tüüpilisi, üha uuesti korduvaid sündmusi (nt võrdum haputaignast); teised jutustavad mingist harva esinevast üksikjuhtumist (Lk 15:11jj – „Ühel inimesel ...”); ja Luuka evangeeliumis esinev tähendamissõnade liik, milles puudub seletus, kuid kirjaldatakse käitumist, mida soovitatakse järgida (Lk10:30jj; vt s 37: „Mine ja tee sina nõndasamuti!”). Harva esineb ka sobimatu käitumise näide (Lk 12:16-21) või räägitakse kahesugusest elulaadist (Lk 18:10jj) (SPL 2011, 66).

Evangeeliumides on ka selliseid tähendamissõnu, mis teistes puuduvad täielikult või on neis ainult mõned üksikud lausekatked. Tärk on leidnud Matteuse evangeeliumist üksteist tähendamissõna, mida mujal evangeeliumides ei esine; aga ta tunnistab, et see nimekiri ei pretendeeri eksimatusele (Tärk 1975, 7). Neid kõiki siin eraldi välja ei tooda, küll aga Roosimaa jaotuse: koondi „ustavusest”, kuhu kuulub ka „kümme neitsit”. Ta kirjutab: „Alljärgnevalt vaatlen Matteuse evangeeliumi nelja tähendamissõna, millest igaüks on ka üksikult sisukas ja tähenduslik, kuid koos kannavad nad veelgi laiemat ühist mõtet. Need lood on:

1. Tähendamissõna arukast ja arutust sulasest, Mt 24:45-51.
2. Tähendamissõna kümme neitsist, Mt 25:1-13.
3. Tähendamissõna talentidest, (Mt 25:14-30).
4. Tähendamissõna lammastest ja sikkudest ning rahvaste kohtust, Mt 25: 31-46

Need tähendamissõnad on paigutatud Kristuse tulemist käsitlevate ütluste lõppu, et illustreerida kristlaste hoiakut Issanda saabumisel” (Roosimaa 2021, 146). Jõudes teoloogi raamatus leheküljele 157, töö autor näeb, et siinsest tähendamissõnade jaotusest on välja jäetud „Lambad ja sikud ning rahvaste kohus”, Mt 25:31-46. See on eraldi välja toodud lk 159.

Roosimaa (2021,157) kirjutab: „Kolmel viimasel tähendamissõnal on teatud sarnasusi. Neis vastanduvad omavahel kolmesugused inimesed: hoolas ja tige sulane, arukad ja arutud neitsid, ustavad sulased ja laisk sulane. Neil lugudel on innustav ja hoiatav mõju”. Kolmanda tähendamissõna alguses on öeldud, et *sellega on lugu just nagu mehega ...*(s 14a), st et järgnev tähendamissõna on eelnevale jätkuks. Esimese ja teise vahel seost kohe ei märka, aga siin tuleb arvestada üldise kontekstiga. Mt 24:1jj puudutas Jeesus erinevatel aegadel toimuvaid sündmusi: templi hävitamist, suurt viletsust, kõnelemata aga nende kindlast ajast ja

järjekorrast. Esile kerkivad erinevad sündmused, mis kõik ei ole seotud Kristuse tulemisega, aga alates 24:23 kutsub Jeesus üles valvsusele (*ibid.*, 157).

Roosimaa huvitub küsimusest, mida töö autori sissejuhatuses esitas: Kas tuleb olla valmis Jeesuse üldiseks taastulekuks või individuaalseks lahkumiseks? Ja vastab siis, et viimaseks kindlasti, aga kas ainult? Seepärast ongi töö autori nõu luubi all “kümme neitsit”, et see on suunatud valvsuse ja valmisoleku vajadusele.

1.5. Tähtsusest “Kümme neitsit” kontekst

Ütterühm, mis puudutab viimsele ajale vahetult eelnevaid sündmusi, on Palestiina päritoluga: kõigest nähtub, et kõneleja on orienteeritud Jeruusalemmale ja selle lähemale ümbrusele (Salumaa 2001, 613).

E. Lohse annab teada, et 21-25 peatükid kirjeldavad Jeesuse viimseid päevi Jeruusalemmas. Peatükid 24-25 on kõne viimaste asjade kohta (1994, 117).

Mt 24:1-25:46 on viies ja viimane Jeesuse õpetuse suurtest „kõnelustest” või kogumitest, mida tähistab korduv lõpuvormel, nagu selle leiame salmides 7:28; 11:1; 13:53; 19:1 ja 26:1. Nendes kirjakohtades on öeldud: “Ja sündis, kui Jeesus need kõned oli lõpetanud...”. Teemaks on Issanda teenimistöo tulevased järeloomjud ning taevase kuningriigi lõplik teostumine. Kesksel kohal on eelkõige kohtumõistmise teema: kohtumõistmine Jeruusalemma üle salmides 24:1-35; *parousiaga* seonduv kohtumõistmine; kaks suurejoonelist tähtsusest salmides 25:1-30. Kuna kohtumõistmine oli ka 23. peatüki keskne teema, siis väidetakse mõnikord, et peatükid 23-25 moodustavad ühtse kohtumõistmise diskursuse. 23. peatükk koosneb avalikust õpetusest ja 24-25 eraviisilisest jüngritele jagatud õpetusest. Selge tegevuskoha ja kuulajaskonna muutus salmides 24:1-3 kõneleb sellest, et 24 ja 25 peatükid on eraldi diskursus. Jeesuse avalik õpetamine on nüüd lõppenud ja see diskursus on vaid jüngritele mõeldud õpetus (R. T. France 2019, 377).

Samamoodi tõdeb Salumaa, kes ütleb, et salmid 24:1- 25:46 on Kristus Jeesuse viimased õpetused oma jüngritele. Kuna Matteuse evangeeliumi jaotamine peatükkidesse selle praegusel kujul on puhtjuhuslik, siis ei ole 25:1jj esitatud kolme ulatusliku tähtsusest eraldamisel eelnevast pärimuskompleksist mingit sisulist tähtsust: õieti kuulub juba 24:45-51 toodud tähtsusest järgnevatega ühte, moodustades üheskoos Jeesuse eshatoloogilise kõne suurepärase lõpuosa. Kõik kolm järgnevat tähtsusest kuuluvad Matteuse

eripärimustikku, kui mitte arvestada mõningaid üksikuid sisulisi paralleele teistes sünoptilistes evangeeliumides (Salumaa 2001, 627).

„Algkeelne *parousia* tähendab „juuresolemine”, kuid kristlikus keelepruugis omandas see õige varakult spetsiifilise tähenduse Kristuse „jälletulemisena” (Salumaa 2001, 608). France väidab, et sõna *parousia* kasutatakse evangeeliumides ainult Mt 24: 3, 27, 37, 39; ehkki kirjades kasutatakse seda mitmel korral Jeesuse tagasituleku kohta kirkuses. Sõna *parousia* otsene tähendus on “kohalolek”, aga seda kasutati samuti kõrge auastmega isikute ametlike visiitide, riiklike visiitide ja ka jumalike külastuste kohta, seepärast nimetatakse nõnda ka Jeesuse “külüstust”, mis toimub kõige lõpuks (France 2019, 381).

Salumaa "Süsteematilise teoloogia käsiraamat" (2008, 237) annab Kristuse tagasituleku kreekakeelse *parousia* tõlkeks - saabumine, kohalejõudmine, tagasitulek, naasmine. Selguse saab mõttest: "UTs öeldakse tihti ka ainult "päev" või "see päev", mis näib olevat algsem väljend kui hilisem *parousia*".

France tunnistab, et Mt 24. peatükk valmistab tõlgendajatele suuri raskusi. See algab kõnelusega templi hävitamisest (tempel hävitati 70. aastal, kui roomlased surusid maha 66. aastal puhkenud mässi), ent peatüki lõpuks on selge, et toimuva kirjeldus on nihkunud *parousiasse*, Inimese Poja teise tuleku aega. France mõnab, et päris raske on teha kindlaks millised peatüki osad käsitlevad üht ja millised teist. Mil määral on tegemist „selle põlvkonna” jooksul toimuvate sündmustega (s 34) ning mil määral puudutab see kõigi asjade lõppu? Või on need kaks nii tihedalt seotud, nagu oleks Jeesus ekslikult arvanud, et tema *paousia* ja „ajastu lõppemine” toimuvad „selle põlvkonna” jooksul? Selle olukorra selgitamiseks toob France esile mõned üldised märkused, mis aitavad mõista Jeesuse viimase kõneluse perspektiivi (France 2019, 377):

- a) Templi hävitamise ja “ajastu lõpu” koos käsitlemise tingib asjaolu, et nende vahel on tihe teoloogiline seos. Nad mõlemad on Jeesuse töö lõpuleviimise aspektid;
- b) Kogu peatükk püüab hoida ära enneaegset elevust seoses *parousiaga*;
- c) Teoloogiline seos 70. aasta sündmuste ja ajastu lõpu vahel ei anna veel mõista, et need peaksid toimuma samal ajal;
- d) Kõik see (ja veel palju enam) suunab seisukohale, et salmide 29 ja 34 ajalised viited ei viita *parousiale* vaid eelolevale kohtumõistmõistmisele Jeruusalemma üle. 36. salmis toimub teemavahetus, milles Jeesus läheb jüngrite küsimuse esimesele osale vastamise

- juurest teise osa juurde (mis on sinu tuleku ja ajastu lõpu tunnus?). Seepärast öeldakse salmides 4-35, et tempel hävitatakse selle põlvkonna jooksul, aga seda sündmust ei tuleks samastada *parousiaga*; 36jj salmides näidatakse, et *parousia* aeg on teadmata ka Jeesusele endale ning seepärast kutsub ta üles alalisele valvsusele;
- e) Kogu peatükk on sõltuv Vana Testamendi sõnavarast.

France tõlgenduse kohaselt moodustavad salmid 4-35 järjepideva terviku, mis viitab Jeruusalemma tabavale kohtumõistmisele. Fakt, et jüngrid neid kaht sündmust seostasid, näitab, et templi häving oli nende jaoks nõnda kaaluka tähendusega; ja neile tundus, et see peab olema lõpu algus. Kuid Jeesus tahab avardada nende arusaamist, et templita jätkamine kuni “ajastu lõpuni” on võimalik, et templi lõpp (ja koos sellega judaismi eristaatuse lõpp) ei ole veel kõigi asjade lõpp.

Väljend *ajastu lõpp* (*συντελείας τοῦ αἰῶνος*) 24:3 esineb ka 28:20, mis ei tähenda tingimata kõige viimast ajastut. Mõnikord on seda mõistatud „juudi ajastu” lõppemise tähenduses, st rahvuslikult Jumala rahvalt rahvusvahelisele Jumala rahvale ülemineku aega. Kuid üldiselt viitavad apokalüptilises kirjanduses sellised väljendid „lõplikumale” lõpule ning selles tähenduses on see fraas juba esinenud ka 13:39,40,49 (France 2019, 378-380).

France kategoriseerimine algab Mt 24:36ga “Seda päeva ja tundi”..., hõlmab võrdumi “arukast ja arutust sulasest” ja “kümnest neitsist”, mille France on pealkirjastanud: *Inimese Poja ootamatu parousia* (France 2019, 391).

F.D. Bruner'i järgi on Jeesuse kohtujutlusel neli osa: 24:45-51; 25:1-13; 25:14-30; 25:31-46 - kolm tähendamissõna kohtumõistmisest, mille ülempiir tipneb Viimse kohtupäeva kujutamisele- 25:31-46. Nende nelja loo eesmärk on õpetada praktilisel viisil, kuidas olla igapäevaselt valvel Kristuse tulemiseks. 24. peatükk õpetas meile, et Kristus tuleb tagasi, 25. peatükk õpetab meile, kuidas seda tulekut oodata. Kõigi kolme tähendamissõna keskmes on (*Absent One*) „Puuduv Üks”, kes tuleb uuesti tagasi kohtumõistmiseks; ja kõigis neljas loos sõltub individuaalne saatus sellest, kuidas elatakse – või võib-olla sügavamalt: kas ükski usub – sellesse Puuduvasse, kuid Ainsasse Tulevasse? 24:1-25:46 on viies ja viimane Jeesuse õpetuse suurtest „kõnelustest” või kogumitest (Matthew A Commentary 2007, 535).

Võsu eelpool toodud dilemma: kas Jumalariigi tuleku tähendamissõnad käivad ainult maailma-ajastu lõpu ja Kristuse lõpliku ilmumise kohta, või on neis väljendatud üldised

printsüibid, mis kehtivad Jumalariigi tuleku kohta ükskõik missugusel või millisel ajal, annab vastuseks, et Piibel on kirjutatud kõigile inimestele kõigil aegadel, olles kasuks kõigile (1975, 70).

1.6. „Kümne neitsi” konteksti kokkuvõte

Salumaa (2001, 624) ja Roosimaa (2021, 146) on jõudnud järeldusele, et Mt 24:45- 25:46 on paigutatud Kristuse taastulemist käsitlevate ütete lõppu ilmse sooviga veel kord illustreerida kristlaste hoiakut Issanda saabumisel. Võsu (1975, 70) seab lugeja silme ette küsimuse: kas Jumalariigi tulemiseks peab valmis olema ainult maailma-ajastu lõpul või on need üldised printsüibid, mis kehtivad igal ajal; ja vastab siis, et Piibel on kirjutatud igal ajal elavatele inimestele.

Käsitletav ütterühm algab France'1 ja Salumaal 24. peatükiga ja lõpeb 25:46 ning on ühtlasi viies ja viimane koondnimetusega: France'1 – *Inimese Poja ootamatu parousia*; Salumaal ja Lohse'1 – *Viimsed õpetused jüngritele*. Ühel meelel on Roosimaa ja Bruner salmide jaotuse osas: 24:45-25:46, aga Roosimaa nimetab neid tähendamissõnu *koondiks ustavusest*; ja Bruner – *kohtujutluseks*; mille eesmärk on õpetada praktilisel viisil, kuidas olla igapäevaselt valvel Kristuse tulemiseks. Võsu (1975, 70) nimetab käsitletavat üttekompleksi *Jumalariigi tulemiseks*. Jumalariigi ootuse iseärasuse leiab tähendamissõnas „kümnest neitsist”.

2. TÄHENDAMISSÕNA KÜMNEST NEITSIST

Mt 25:1-13

¹ Siis on taevariik kümne neitsi sarnane, kes võtsid oma lambid ja läksid peigmehele vastu.

² Viis nendest olid rumalad ja viis arukad,

³ rumalad võtsid küll oma lambid, kuid ei võtnud kaasa õli,

⁴ arukad võtsid aga lampidele lisaks kaasa õli anumad.

⁵ Aga kui peigmees viibis, jäid nad kõik tukkuma ja uinusid magama.

⁶ Aga keskööl kostis hüüd: „Ennäe, peigmees! Tulge välja teda vastu võtma!”

⁷ Siis ärkasid kõik need neitsid ja seadsid korda oma lambid.

⁸ Rumalad ütlesid arukatele: „Andke meile osa oma õlist, sest meie lambid kustuvad!”

⁹ Aga arukad vastasid: „Ei mingil juhul, sellest ei jätku meile ja teile! Minge pigem kaupmeeste juurde ja ostke enestele!”

¹⁰ Aga kui nad olid ostma läinud, tuli peigmees, ja kes olid valmis, läksid temaga pulma, ja uks lukustati.

¹¹ Hiljem tulid ka need teised neitsid ja ütlesid: „Isand, isand, ava meile!”

¹² Aga tema vastas neile: „Tõesti, ma ütlen teile, ma ei tunne teid.”

¹³ Valvake siis, sest te ei tea seda päeva ega tundi!

Võrdum pruutneitsitest kinnitab üleskutset olla alatasa valmis „tulekuks”, mis toimub ajal, mida keegi ei oska ennustada. Need, kes on valmis, eraldatakse nendest, kes ei ole (24:40, 41, 45-51), ning nüüd tuuakse see selgemini esile „arukate ja rumalate” (s 2,8,9) vastandlikes saatustes „sel päeval”. Võrdum käsitleb kohast tegutsemist: et see ei tabaks ootamatult. Kui see tabab ootamatult, siis on juba liiga hilja valmistuma hakata ning uks on siis suletud (France 2019, 394).

Nii nagu see Jeesuse tähendamissõnadele omane, pärineb ka antud tähendamissõna pildistik tema kaasaja elu tegelikkusest, olles igatühele arusaadav ja kergesti meelde jääv. See puudutab rõõmsat sündmust – abiellumist. Siin on juttu Idamaa pulmadest oma pidulikkusega. Käesolevas loos on tegelastena eriliselt esile toodud kümme neitsit, nende ülesanded ja pulmapeo toimetulek. Neid neitsisid tähtsustatakse lausa nii, et öeldakse: taevariik on kümne

neitsi sarnane (Roosimaa 2021, 149). Järgnevalt pöörduetakse allikate juurde, kus teatakse Palestiina pulmakommetest rohkem, kui üks keskmine eestlane.

2.1. Palestiina pulmakombed

Töö autor püüab anda Palestiina pulmakombestikust ülevaate, täiendades ühtede autoriteetide uurimusi teiste omadega. Selleks kasutab ta enamasti P. Roosimaa, E. Salumaa kommentaare, *Piibli Entsüklopeediat* (PE), *Suurt Piiblileksikoni* (SPL), Bible Hub'i ja G. Krolli teost.

Kroll (2002, 181) ütleb: „Juudi kombe kohaselt peeti tüdrukut abiellumisealiseks 12,5-aastaselt. Roosimaa täheldab: „Arvestades tolle aja abiellumistavasid, võisid neitsid olla umbes kümneaastased” (2021, 150).

„Pulm seisneb selles, et peig võtab pruudi enese juurde elama” (SPL 2011, 20). *Piibli entsüklopeedias* (PE 1996, 166) öeldakse, et „see toimus siis kui peigmehel oli uus kodu valmis”. Rienecker ja Maier (SPL) jätkavad: „Ema abiga kaunistatult ja peahetega ehitult (Ül 3:11; Js 61:10) läheb peigmees sõprade ja muusikute saatel pruudile vastu” (Km14:11) (SPL 2011, 20).

Pärast seda, kui isa oli hüvastijätkuks öelnud lühikese õnnistuse, asus pulmarongkäik, mida saatsid põlevate tõrvikutega neitsid, muusika ja trummipõrina saatel teele. Pulmarongkäigule sai osaks suur lugupidamine. Isegi tasakaalukad rabid katkestasid oma toorauuringud, et koos oma õpilastega pruudile tunnustust osutada. Pulmad olid niivõrd tähtsad juudi traditsioonis, et selle ürituse puhul oli jalul nii noor kui rauk- kogu küla (G. Kroll 2002, 182).

„Pulmad kestavad kuni seitse päeva, mil süüakse, juuakse, lauldakse ja korraldatakse tantsumänge ning räägitakse mõistatusi (1Ms 29:27; Km 14:12). Kutsutud on palju külalisi (Jh 2:2) ning rõõmujoovastus tõuseb ülemate pilvedeni. Siis viiakse pruut peigmehe juurde ja ta saab isalt kaasa õnnistusanni (Jos 15:19), milleks võivad olla nii loomad kui maaomand. Mees võib oma hõlma pruudi peale laotada (Rt 3:9) selle märgiks, et ta on naise oma valdusesse võtnud ja kohustub tema eest hoolitsema ja teda kaitsma” (SPL 2011, 20-21).

Kroll'i kirjutisest selgub, et pruutneitsid ootasid peigmehe saabumist pruudi isakodu vahetus läheduses, aga SPL andmeil pole asi nii selge, sest siin öeldakse, et „pruut tuuakse peo esimese päeva õhtul peigmehe juurde” (SPL 2011, 20) Kes on need toojad? Bible Hub annab

teada: „Juutide komme nõudis, et pruutneitsid ootaksid peigmehe majas, et teda ja pruuti vastu võtta”. Salumaa (2001, 628) arvab, et pruut ootas juba peigmeest pulmamajas.

Kus pruutneitsid peigmeest oodata võisid? Roosimaa informeerib: Pulmakombed olidki erinevad; paljud inimgrupid omavahel kokku ei puutunudki, nii et rituaalid oleksid ühtlustunud. Erinevused sõltusid ka majanduslikust olukorrast (25.05.2022).

2.2. Pruudiga või pruudita?

Käsitletavas „kümne neitsi” tähendamissõnas tuleb tähele panna, et siin ei keskenduta pruudile vaid pruutneitsite käitumisele.

Bruner (2007, 544) osundab Marguaret’le, 539, kes on näidanud, et Jeesus räägib selles tähendamissõnas kummalistest ja ebatavalistest pulmatavadest: pruuti ei mainita kunagi. Matteuse Jeesus kasutab oma kultuurimaterjali ja jutustab lugusid suveräänse vabadusega, nagu kõik head jutuvestjad seda teevad.

Juutide komme nõudis, et pruutneitsid ootaksid peigmehe majas, et teda ja pruuti vastu võtta. Kuid see on eksiarvamus, kuna tähendamissõnas Mt 25-1-13 ei mainita pruuti kuskil (*biblehub*, ...10.03.2022).

Pruudi mainimata jätmisest kõneleb ka Salumaa, kes ütleb, et „varakristliku eksegeetika tähelepanu äratas asjaolu, et juttu on üksnes peigmehest ja mitte pruudist. Reas vanemates käsikirjades olevat asja püütud korrigeerida lisades esimesele salmile täiendavalt, et neitsid lähevad vastu "peigmehele ja pruudile", mis ka vastaks rohkem tegelikkusele /.../ ent "pruudi" nimetamine on siiski interpolatsioon, sest nendeski käsikirjades on peale 1. salmi alati juttu vaid peigmehest. Enamik käsikirju ning varakristlikke kommentaatoreid sellist lisandit ei tunne. Pealegi ei ole tähendamissõna sisulisest otstarbest alati oluline, et kujutatav pilt vastaks igas üksikasjas tegelikkusele; ning ka tegelikkuses võis esineda erandeid. Antud kirjalduse põhjal võib arvestada võimalust, et pruut viibis peigmeest oodates juba pulmamajas. Et pruut ise peigmehele vastu ei lähe, vaid saadab oma sõbratarid – "pruutneitsid" –, vastab täiel määral tollaegsetele pulmakommetele” (Salumaa 2001, 628).

2.3. Neitsid ja tähendamissõna neitsid

Rienecker ja Maier toovad välja neitsite tähenduse piiblis. Peamiselt on mõeldud siin puutumatu tütarlapsi, aga sageli räägitakse ka linnadest ja rahvastest kui neitsitest. Heebrea keeles on kaks sõna, mis märgivad neitsit. *Betula* rõhutab selget puutumatu tütarlast (1Ms 24:16), seevastu *alma* tähistab pigem abiellumiseks küpset neidu (1Ms 24:43; 2Ms 2:8), kelle puutumatus oli iseenesestmõistetav eeldus (SPL 2011, 444-445).

Jeesus, rääkides „kümnest neitsist”, mõtles just „pruutneitsid”, sest nemad olid need, kes peigmeest ootasid. Elas ju kogukonnas ka teisi neitsid, aga kõik ei olnud kutsutud pruutneitsiteks. Ehkki algkeeles on *παρθένοις* – neitsid, esineb tõlgetes erinevusi: „pruutneitsid” (Salumaa, France, Bruner). *Bible Hub*’i erinevad tõlked kasutavad nii üht kui teist terminit, aga lisaks veel ka „noored naised”, „pruudi sõbrad”, „vallalised tüdrukud”. France’l ka veel „tüdrukud” – ehk liigse kordamise vältimiseks kasutatakse sünonüüme.

Kes nad olid ja mis oli nende ülesandeks? Salumaa (2001, 628) ja Kroll (2002, 182) ütlevad, et nad olid pruudi sõbratarid. France arvab, et neitsid võisid olla pruudi abilised, peigmehe kodu teenijad või ehk hoopis sõbrad ja naabrid (2019, 395). „Neitsite ülesandeks oli peigmehele põlevate lampidega vastu minna ja teed valgustada” (Roosimaa, 2021, 149). Roosimaa tööst ei selgu, kuhu pidid lampidega neitsid peigmehele vastu minema.

„Et mõista neitsite tarkust või rumalust, olgu öeldud, et arvestades tolle aja abiellumistavasid, võisid neitsid olla umbes kümneaastased. On mõistetav, et nemad ise ei pidanud oma ülesandeid välja mõtlema. Peokorraldaja seletas, mida tuleb teha, mida osta jne. Kindlasti andis tema õli ostmiseks vajaliku raha ning käskis õli anumad kaasa võtta. Et kaupmeeste käest õli osta, sellega said tüdrukud hakkama küll” (Roosimaa 2021, 150).

Roosimaa rõhutab neitsite tarkuse ja rumaluse juures fakti, et on vaja arvestada nende vanust. Mida tunnevad ja mõistavad kümneaastased neitsid? Töö autorile meenub elu esimene traagiline juhtum, suur lein ja kaotus kui ta kümneaastaselt kaotas oma palavalt armastatud isa ...

Ja seepärast võib ta veenvalt kinnitada, et selles vanuses mõistab tütarlaps elu tõsiasju enamasti südamega – mõistust ta alles õpib kasutama. Aga mitte kõik tüdrukud ei ole

ühesugused: nn vundamendi-ploki esimese korra on ladunud nende Looja. Kuidas keegi sinna peale ehitab, on juba inimese vastutus.

Kümmel neitsil polnud vaja teha muud, kui lihtsalt olla sõnakuulelik – osta lisaõli ja võtta see anumaga kaasa – ja ometi pooled neist seda polnud. Võime küsida: Kes vormis nende kasvamist? "Kuidas areneb meie iseloom? Meil kõigil on sünnipärased kalduvused. Kui need jäävad välja arendamata, siis pole neist mingit kasu. Nagu lapse füüsilise elu eest hoolitsemine, nii vajab ka tema iseloomu kujundamine pidevat tähelepanu" (J. Tammo 2000, 33). Ehk oli selles vallas „rumalatel neitsitel” puudujääke?

Töö autor järeldab, et ehk polnud neile piisavalt hoolitsust osaks saanud? Aga ei, sellisel juhul langeks vastutus hooldajatele; aga Jeesus paneb siin vastutuse just „neitsitele” enestele. Selle tähendamissõnaga avatakse silmale nähtamatu ja tuuakse pinnale sisemine olukord. See paneb töö autorit eneselt küsima: Milline see minul on?

„Arukad "pruutneitsid" arvestasid /.../ peigmehe võimalikku hilinemist ning varustasid end ka lisaõliga, et lambid ei kustuks ja pulmaprotsessiooni kombekohane pidulikkus ei saaks häiritud” (Salumaa 2001, 628).

Peigmeest võisid kinni hoida pikale venivad läbirääkimised abielu finantskorralduste üle. Viibiva tuleku teema esines juba salmis 24:48 („Mu isand viibib tulles”) ja ilmub uuesti 25:19 („Pika aja pärast...”); kahtlemata oli see probleemiks juba Matteuse kirjutamisajal – kuidas võis „peatne” tulek nii kaua viibida?” (France 2019, 395).

2.4.Vahetuskokkuvõte

2.1; 2.2; 2.3. põhjal teen kokkuvõtte pruutneitsite ootamise kohast:

- a) Pruudi maja vahetus läheduses – Kroll, G.
- b) Peigmehe maja vahetus läheduses – Salumaa, E., *Bible Hub*. Aga Salumaa (2001, 629) lause alapeatükis 2.8. toob segadust: „Pruutneitsid” teavad, et nüüd [peigmehe saabudes] seisab neil ees pikk pidulik teekond pulmamajja” – selle teksti järgi liigituks Salumaa punkti 'a' alla, mis pole kooskõlas teoloogi tekstiga lk 628, kus pruut on juba pulmamajas ja saadab „neitsid” sealt peiule vastu.
- c) Ei anna koha kohta kindlaid andmeid – Roosimaa, PE.

Töö autori järeldus: „Pruutneitsid” peavad „Peigmeest” ootama Tema Maja (kiriku, palvekoja) vahetus läheduses.

2.3. alapeatüki neitsid olid 10-12,5 aastased puutumatud tütarlapsed. Tähenamissõna „neitside” kohta kasutatakse tõlgetes sünonüüme: „noored naised”, „pruudi sõbrad”, „vallalised tüdrukud”, „pruutneitsid”, „tüdrukud”. Ärgu keegi pahaks pangu, et algkeelsest - *παρθένοις* - neitsist on sündinud erinevaid termineid.

Neitsid olid noorpaari sõbrad ja naabrid (mitte kontvõõrad); ning nende ülesandeks oli peigmehele ja pulmarongile põlevate valgusallikatega vastu minna.

Töö autor on jõudnud arusaamisele, et nii Palestiina pulmakombestiku uurijail, kui tähendamissõna „kümne neitsi” kommentaatoritel pole ühtset seisukohta ei neitsite vanuse, ei koha, kus pruutneitsid oodata võisid, ega valgusallikate osas, aga võib-olla, et see ongi hea, sest tähendamissõna sisulisest küljest polegi need kuigi olulised. Ühtse arusaama puudumine võib hoida langemast allegooria lõksudesse.

Roosimaa informeerib: Pulmakombed olidki erinevad; paljud inimgrupid omavahel kokku ei puutunudki, nii et rituaalid oleksid ühtlustunud. Erinevused sõltusid ka majanduslikust olukorrast (25.05.2022).

2.5. Miks kümme?

Miks pulmavanem otsustas kaasata pulmatseremooniasse just kümme neitsit? On see arv piisavalt tähtis, et selle juures peatuda?

Kümme on täiuslikkuse arv; nii palju inimesi oli vaja sünagoogi moodustamiseks ja igal ametikohal, tseremoonial või ametlikul õnnistusel viibimiseks (*biblehub...*, 20. 03.2022).

T. Paul kõneleb oma raamatus "Kusagilt kumab valgust" Aabrahamist, kes kaubeldes Jumalaga Soodoma ja Gomorra pärast palub, et kui seal peaks olema kümme õiget, kas siis jätab ta need linnad hävitamata; ja Aabraham jätab tingimise - ta piirdub kümnega. "Küllap on oma sügav tõetera selles juutide veendes, et sünagoogis peab viibima vähemalt *minjan* - kümme meest, et üldse saaks ühiselt palvetada" (1995, 14).

"Kümme" on Iisraeli numbrisüsteemi põhialus, see arv või tema kordused esinevad tihti kogudusetelgi mõõtmes (1Kn 6:3,16-20, 23-26, 7:23-43,49). Üks kolmandik kuust on

kümme päeva (4Ms 11:19j; 1Sm 25:38; Ne 5:18; Jr 42:7; Tn 1:12; Ilm 2:10)⁷. Kümnendal esmaspäeval valiti välja paasatall (2Ms 12:3); ja peeti lepituspäeva (3Ms 16: 29). Jumal lubas tulla Egiptuses kümme nuhtlust (2Ms 7-12), andis Siinail kümme käsku (2Ms 20:1-17; 34:28) ja nõudis kümnist (3Ms 27:30). Ent arv kümme on seotud ka jumalavastaste jõududega (SPL 2011, 66).

Et töö autor ei langeks tähendamisõna tõlgenduse lõksudesse, nagu Tärk, Võsu jt hoiatavad, ega püüaks seletada iga detaili – vaid vaatleks tähendamisõna keskset mõtet, siis ta uurib valguseallikat, millega pruutneitsid peigmeest oodates pimedat idamaa ööd valgustasid. Millised need tol ajal välja nägid? Milliseid võisid ootavad „pruutneitsid” kasutada?

2.6. Lambid või tõrvikud?

Järgides sajanditevanust kindlaks kujunenud traditsiooni, tõlkisid kommenteerijad kreeka sõna '*lampades*' sarnaselt kõlava sõnaga „lambid” mõeldes väikestele savist õlilampidele, nagu neid on väljakaevamistel haudadest tuhandete kaupa leitud. Rääkimata sellest, et evangeeliumides nimetatakse õlilampe pidevalt '*lychnos*', on õlilamp väljaspool maja kasutamiseks täiesti võimatu, sest see kustub juba esimese tuulepuhanguga, pealegi poleks nende nõrk valgus pimedat ööd kuigi palju valgustanud ja õli pika põlemisaja tõttu poleks ka olnud vaja tagavaraõli kaasa võtta. Tegelikult olid Mt 25:1,3,4,7,8 mainitud lambid „tõrvikud”, nii nagu neid kasutati idamaa pulmarongkäikudes. Need on pikad teibad, mille ülemise otsa ümber on mässitud üleni oliiviõliga läbiimmutatud lapp. Kuna neil tõrvikuil oli lühike põlemisaeg, tuli neid aeg-ajalt õli sisse kasta; seepärast võeti väikeses kannus kaasa tagavaraõli. Leegitsevate tõrvikutega läksid neitsid pidulikus rongkäigus pulmamaja juurde, kus nad, tõrvik käes, tantse ja ringmänge esitasid, kuni valguseallikas kustus (G. Kroll 2002, 181-182). Sama seisukohta omab PE autor; ja France (2019, 395).⁸

Salumaa arvates tähendab *lampas* mitte "tõrvikut", vaid antud seoses kepi otsa kinnitatud "lampi", mis tõrvikuga küll mõnevõrra sarnanes, kuid milles põeltusainena tarvitati õli (2001, 628). SPL'i autor mainib nii tõrvikuid kui lampe (2011, 20-21).

⁷ Need kirjakohtad ei näita, et tegu on kolmandikuga kuust. Kuna VT ajal arvestati kuu kestvust noorkuude järgi, siis oli kuu pikkus 28 päeva. Sellest 1/3 oli umbes 9 päeva – **Roosimaa, Peeter**. Suuline informatsioon, 07.03.2022.

⁸ Jeremias (PJ, 172-174) käsitleb loo detaile pikemalt, aga toetub liiga palju tänapäevastele araabia tavadele! Asjakohasema arutelu annab A.W. Argyle, ExpT 86 (1975), 214-215. „Tungalde” kohta vt veel NBD, 672.

G. Kroll ütleb, et „pisike savilamp põles öö otsa” (2002,181). Sellisel juhul poleks lisaõli vaja olnud, aga "kümnel neitsil" oli seda vaja.

Neitsite lambid (*τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἑαυτῶν*) (need ei olnud tõrvikud) olid, nagu dr Edersheim märgib, õõnsad tassid või alustassid, millel oli ümmargune anum tahi jaoks, mida toideti pigi või õliga. Neil puhkudel kinnitati need pika puuposti külge ja tõsteti rongkäigus kõrgele (*biblehub...*, 23.04.2022).

Kuidas õli posti külge kinnitamisel ja üles tõstmisel maha ei loksunud, jääb mõistematuks. Või ehk just sellepärast oligi lisaõli tarvis, et kasutamisel kukkus muist maha.

Erinevalt teistest arvab Roosimaa, et „tegemist oli väikeste savilampidega, kus sees oli õli, millesse ulatus taht. Tolle aja lampe ei olnud nii kerge süüdata kui tänapäeval, seepärast pandi lambid juba varakult põlema” (2021, 149).

Kui tüdrukutel vanust kümme aastat ja peale, siis on raske uskuda, et täiskasvanud usaldasid "tõrvikuid" (Kroll), "põlevaid tunglaid" (France) või kepi otsa kinnitatud lampe (Salumaa, *biblehub*) laste kätte; pigem võis siiski tegu väikeste savilampidega. Mida siis lõpuks arvata? Kuna erinevad arvamused näitavad erinevaid tulemusi, siis võime oletada, et valgusallikad olidki erinevad. Ehk oli see nii nagu põletus- ja patuohvri⁹ puhul. Kui inimese jõud ei lubanud tuua lammast, siis ta võis võtta kaks turteltuvi või muud tuvi (3Ms 12:8); kui pulmapeo peremees oli jõukam kasutas ta kallimaid valgustusallikaid ja kui kehvem, siis odavamaid, sest senise uurimuse tulemusena võisid need olla väikestest savilampidest kuni tõrvikuteni.

Kuna sisulisest otstarbest pole jälle oluline, et kujutatav pilt vastaks igas detailis tegelikkusele – ja ka tegelikkuses võis esineda erandeid – siis lepib töö autor sellega, et peigmeest oodati põlevate valgusallikatega, mis olid nii jõu- kui eakohased.

2.7. Pulmavanema ülesanded

Kogu pulmapeo juhtimine oli peigmehe ühe sõbra (G. Kroll 2002, 182); Roosimaa (2021, 149) pulmakorraldaja ehk peoperemehe käes. Tema oligi see, kes otsustas kaasata pulmatseremooniasse kümme neitsit” (*ibid.*, 149).

⁹ Täieliku ülevaate ohvritest annab SPL 2011, 547-461.

Juudi kombe kohaselt kestis pulmapidu neitsist pruudi puhul seitse, lehest pruudi puhul kolm päeva. Vahetpidamata tuli uusi külalisi, eelmised aga lahkusid. Ainult pruudi saatjad pidid terve nädala pruutpaari juures viibima (*ibid.*, 182). Sellisel juhul pole ime, et toidu-või joogipoolis otsa saab. Nii pidi Jeesus Kaana pulmas vee veiniks tegema (Jh 2:1-12). Ta käskis kõigepealt anda seda maitse testimiseks „pulmavanemale” (1999.a piiblitõlge), „pidukorraldajale” (1968.a piiblitõlge) või „peigmehe sõbrale” (G.Kroll 2002, 182) – ühesõnaga - isikule, kes vastutas pulmade korraldusliku poole eest. Kaana pulmas tundub siiski, et joogi eest pidi kandma hoolt peigmees ise, sest pulmavanem ütles: "Igaüks paneb esmalt lauale hea veini, ja kui juba küllalt on joodud, lahjema; sina aga oled hoidnud hea veini praeguseni alles!" (Jh 2:10).

2.8. Peigmehe ootamatu saabumine

Kõigis oma õpetustes ja tähendamissõnades seoses tema teise tulemisega rõhutab Jeesus ootamatuse momenti. „Seepärast olge ka teie valmis, sest Inimese Poeg tuleb tunnil, mil te ei arvagi!” (Mt 24:44; Lk 12:40). Ent ometi andis Ta märgid, mida tähele panna (24:6-12, 21,24,29, 32). Kuigi paljud sulased ootavad Teda, kuid ometi, kui see aeg kätte jõuab, on palju ootamatusi. Ustavatele on see õnnistuse aeg, aga ebaustavatele tähendab see ukse taha jäämist ja pimedusse heitmist (Võsu 1975, 78).

Bruner esitab oma kommentaaris mõtlemapaneva idee „lähi- ja kaugootusest”. Rumalad ei võtnud tagavara õli. See meetod oleks töötanud, kui peigmees oleks varem tulnud, sest lambis olevast vähesest õlist oleks piisanud. Aga peigmees ei tulnud niipea. Üllataval kombel on idee, et peigmees tuleb kohe-kohe üks ideedest, mida selles tähendamissõnas kritiseeritakse. (Vale „lähi-ootus” on siin täpselt vastupidine eelmise tähendamissõna valele „kaugootusele”, 24:48 – „Mu isand viibib tulles”). „Kauge ootus” (*distant expectation*) teeb meid ilmalikuks; „lähi-ootus” võib meid kas õigustatult erksaks või rumalaks teha, nagu see siin teeb. Mõttetu hubasus (*a mindless coziness*) Issandaga ja sooja pühendumise tunded tema vastu („Issand, Issand” Mt 7:21) on ohtlikud, kui me arvame, et need asendavad Jeesuse eetikale kuuletumist (kui pelgalt „teod - õiglus”- *works-righteousness*) (Bruner 2007, 544).

Võsu (1975, 78) toob esile ootamatuse põhjused:

- a) Isand ei tule oodatud ajal. Pruutneitsid ootavad peigmehe tulekut, aga on juba hämar ja aina pimedamaks läheb. Idamaa õõ on pime. Peaaegu keegi ei randa õõsel. Kui jäädi

teekonnal öö peale, siis otsiti öömaja. („See ei puuduta kuuvalget aega” – Roosimaa suuline informatsioon, 25.05. 2022).

Kuna kristlased on oodanud Issandat tagasi väga innukalt, siis on eriti rasketel aegadel ennustatud tema tulemist ja nähtud märke, mis võiksid seda tähistada. Ühe sellise vale „lähi-ootuse” (Bruneri järgi) tekitas baptisti jutlustaja W. Miller, kes arvutas Taanieli raamatu järgi välja, et Kristuse teine tulemine toimub 1943. aastal. Sellest tekkis uus kristlik rühmitus: kuus liiki adventiste („ootajaid”). Ka Võsu nimetab Jeesuse teist tulekut *parousiaks*. Ta selgitab, et „lähi-ootuse” tunde üles puhumine tekitab segadust, mille tulemuseks on teatud resignatsioon ja väsimus (*ibid.*, 78).

- b) Sündmused arenevad teisiti kui oodatakse. Galilea inimesed ootasid Jeesuse esimese tuleku ajal Messiat, kes tuleb jumaliku väega taeva pilvedel ja viib juudid kogu maailmas juhtivale kohale, aga nende ootused ei täitunud.

Tähendamissõnades Jeesuse naasmisest võime ka märgata, et sündmusi oodatakse teistmoodi, vähemalt teisel ajal ja olukorras, kui need tegelikult toimuvad. Isegi ustavad kogevad ootamatust – ainult neile ei sünni sellest õnnetust, sest nad on ette valmistunud.

- c) Sündmused arenevad järsku ja kiiresti. „Otsekui välg sähvab ida poolt ja paistab läände, nõnda on Inimesepoja tulemine” (Mt 25:27). Keskööl kostis hüüd: „Vaata, peigmees tuleb!” Kõik eeldused sündmuste arenguks on toimunud. Ja nüüd toimuvad sündmused inimestele ootamatul viisil (*ibid.*, 79).

Peigmees saabub „keset ööd” (s 6), piltlikult öeldes „kaheteistkümnendal tunnil”¹⁰. Tegevustikku ilmub nüüd dramaatiline joon: magajad neitsid ärkavad võimsa kära peale. *Krauge ginomai* tähendab „suurt kära tõstma” – nii võimsat kära, et see uinujad otsemaid üles virgutab. Kellelt säärane signaal pärineb, seda tekst ei ütle, kuid lubab oletada, et „kära” võis põhjustada peigmehe rõõmus saatjaskond. Erksaile ootajaile tähendas see märguannet, et peigmees on tõepoolest saabunud: salmis 6 b kutsuvad sõnad, et „pruutneitsid” valmistuksid peigmehele vastu minema. „Pruutneitsid” teavad, et nüüd seisab neil ees pikk pidulik teekond pulmamajja” (Salumaa 2001, 629). Neitsid ärkasid ja hakkasid korrastama oma lampe: õli juurde valama, ja tahti kärpima, et leek heledamalt valgustaks. See korrastamishetk kujuneb aga loo arengus ülimalt otsustavaks, kuna just nüüd saab ilmsiks selge vahe „pruutneitsite” kahe rühma vahel (*ibid.*, 629). „Rumalate” õli oli otsas- ja õlikanne lisaõliga polnud.

¹⁰ Selles tähenduses räägitakse maailma lõpust (SPL 2011, 379). Kesköine pimedus tähendab „pimeduse” (kurjuse) võimu haripunkti.

2.9. „Kümne neitsi” epiloog

Salmis 8 leiavad „rumalad” lihtsa lahenduse, tehes „arukatele” üsna „kristliku” ettepaneku, et need oma varusid jagaksid. „Tarkade” vastus on aga järsult eitav. Hüüatuses *mepote*, tähendusega „ei ialgi”, „ei mingil juhul” kõlab niihästi üllatus kui iroonia: kuidas, kas te siis ei võtnud kaasa varuõli?! (Salumaa 2001, 630). Kui peigmees saabus, särasid ainult viie „aruka neitsi” tulekeeled.

Siiski puudub „arukate” ranges äraütlemises igasugune leebe humaansus ning see tundub oma kõlbelise tõsidusega peaaegu brutaalne. Seetõttu on mõningais vanemais käsikirjades püütud seda väljendit mõnevõrra pehmendada, kuid on ilmne, et algtekst ei tundnud siin mingit leebust. „Targad” on teadlikud otsustava hetke tõsidusest – olid seda algusest peale (*ibid.*, 630).

„Arukad” püüavad siiski „rumalaid” aidata nõuandega minna kaupmeeste juurde lisaõli hankima. Siin tundub, et viimased olid otsekui tardunud, oskamata midagi ette võtta, aga „tarkade” nõuanne paneb nad liikuma. Kas ei hakanud „tarkade” süda siiski veidi valutama, et nad nii järsult olid oma abist keeldunud; ja seepärast otsekui tasandasid oma konarusi. Ehk nii mõnigi koguduse liige jätab abistamata nõrgema liikme viidates „tarkade neitsite tarkusele”; aga France (2019, 396) hoiatab: „Arukate” vastulause „rumalatele” ei anna alust isekalt hoolimatuks suhtumiseks teistesse”.

„Tarkade” seisukoht võis olla järgmine: „Kui varustaksime teid oma õlist, siis satuksime ohtu, et õli ei piisa ühegi lambi jaoks, et nad kõik kustuksid ja kogu pidulik pulmaprotsessioon muutuks naeruväärseks. Kui te aga kiiresti lähete vajalikku õli ostma, siis oleme vähemalt meie viiekesi valmis aukülast põlevate lampidega vastu võtma- ja kui teil õnne on, siis võib-olla ühinete teiegi peatselt rongkäiguga, hetkel mil peigmees kohale jõuab” (Salumaa 2001, 630).

Kuid olukorra kujundajaks ei ole enam „pruutneitsid” vaid peigmees. 10. salmi äärmiselt nappide sõnade varjust: „aga kui nad olid ostma läinud, tuli peigmees, ja kes olid valmis, läksid temaga pulma, ja üks lukustati” – nähtub „rumalate” kogu traagika, mida pole enam võimalik muuta ega leevendada. Just nende äraolekul jõuab kohale pulmamaja kiirustav peigmees, jätkates peatumata oma teekonda. *Gamos* tähendab niihästi „pulm”, „pulmapidu”, kui ka „pulmamaja”, st koht, kus pulmapidu aset leiab. Kuna salm 10 ütleb, et „üks lukustati”, siis on kõige asjakohasem tõlkida siin „pulmamaja”. Tekst ei sisalda vihjetki, kas „rumalate” õliotsinguil oli positiivseid tulemusi- ja tähendamissõna otstarbe seisukohalt pole see

olulinegi. Kindel on üksnes see, et nad ei jõudnud järele ei pulmarongile ega ka õigeaks ajaks pulmamajja (s 11). Nad jõuavad kohale alles siis, kui pulmapidu on juba käimas suletud uste taga: kombekohaselt oli õigeaegne saabumine endastmõistetav nõue, millest tavaliselt kinni peeti – kõik hilinejad osutusid siin „kutsumata külalisteks”, kes enam sisse ei pääsenud (*ibid.*, 630-631).

Roosimaa ütleb, et viie neitsi nõ vilets etteaste tähendab peokorraldaja läbikukkumist – peigmees ei tunne neid (Roosimaa 2021, 151-152). Ta ei näinud neid ei oma saabumisel kohtumiskohale ega hiljem pulmarongikäigus (s 12) (Salumaa 2001, 631). Bruner (2007, 548) on veendunud, et kristlased, kelle usk muudab nende elusid – ainult need on valmis – ja võivad peigmehega kohtuda. France aga esitab (2019, 396) Piiblile ja Salumaale jt vastulause: „Fraas *uks suleti* formaalne lõplikkus ei sobi sugugi külapulma atmosfääriga, aga see annab mõjuvalt teada, et Jumala ajakavas on olemas ka „liiga hilja” (vrd Hb 3:7-4:13)”. Eelnevalt kõneles ka Kroll pulmatavadest, kus ei räägitud midagi uste sulgemisest. Pigem, nagu ka eelpool on kirjutatud: „juudi kombe kohaselt kestis pulmapidu neitsist pruudi puhul seitse, lehest pruudi puhul kolm päeva. Vahetpidamata tuli uusi külalisi, eelmised aga lahkusid” (G. Kroll 2002, 182). Pulmakommete uurimise tulemusena ei näe kusagil pulmamaja „uste sulgemist”. Vastasel korral poleks ka Kaana pulmas (Jh 2:1-10) veinist puudus kätte tulnud. Tähendab siiski, et Jeesuse tähendamissõnas esines erand just sel põhjusel, et anda õppetund – armuiks lukustatakse – ja hilinejad jäävad uste taha – just nii nagu Noa päevil (1Ms 6:5-7:24). Kui Jumal oli laeva ukse väljastpoolt sulgenud, siis ei saanud enam keegi laeva tulla. Ehk oleks Noa tahtnudki mõnda oma naabrit või tuttavat veel sisse lasta, aga see ei olnud tema teha: Jumal oli ukse sulgenud (1Ms 7:16b). Koptamine ja palved sisselaskmiseks olid asjatud. Hilinejad neitsid pöörduvad peigmehe poole. *Kyrios* tuleks tõlkida mitte „Issand”, vaid „isand”, kes toimib pulmas peoperemehena ja kelle meelevallas seisab külaliste valik. „Rumalate” palve meenutab Jeesuse sõnu 7:21j – „Mitte igäüks, kes mulle ütleb: Issand, Issand!, ei saa taevariiki; saab vaid see, kes teeb mu Isa tahtmist, kes on taevast” (Salumaa 2001, 631).

Bruner'i arutlus käib järgmist rada: „Siis kui „rumalad” läksid ostma, tuli peig ja „targad” läksid pulmapeole, ja uks suleti. Liiga hilja! Esimene õppetund on, et sa ei saa laenata; teine on: sa võid hiljaks jääda! Sellel armuajal enne naasmist küsi – ja sulle antakse, aga kohtumõistmise ajal, küsi ja sa küsid liiga hilja. Need, kes olid valmistunud, nemad olid need, kes ootasid seda kohtumist ja seetõttu tegid kõik selle ettevalmistava osa (Bruner 2007, 548).

Sellel on arutute suhtes liisk lõplikult langenud – nad ei saa osa võtta pulmameest, vaid peavad jääma kesköisesse pimedusse. Hetkeline unustamine ja hooletus määrab nende igavikulise saatuse. Täendamissõna lõpeb 13. salmi napsõnalise manitsusega valvsusele analoogselt 24:42. Pole ülearune seda siin korrata: „Valvake siis, sest teie ei tea, mil päeval teie Issand tuleb!” Valvsust tuleb teostada arukalt: arukus, mida antud täendamissõnas eriti toonitatakse, tähendab omakorda alalist valmisolekut” (Salumaa 2001,631).

3. TÕLGENDUSE PARADIGMAD

3.1. Võtmesõnad

Järgnevalt süveneb töö autor „kümne neitsi” tuuma: mis on selle varjatud sõnum? Kas siin on vaid üks *tertius comparationis*, või mitu? Mida tähendab sümboolne „siis”, „taevariik”, „neitsid” jne. Kas võtmesõnu mõista püüdes laskun allegooraisse? Aga „samas ei tohi unustada, et mõni tähendamissõna on allegooriale lähemal kui teine” (Roosimaa). Kas ehk ka tähendamissõna „kümnest neitsist”? Selgroo eemaldamisel jääks järgi vaid vormitu mass. Töö autor arvab, et kui Jeesus just neid sõnu kasutas, siis mitte ilma tagamõtteta. Võtmesõnade tähenduse vaatlemisel ei piirdu autor ainult „kümne neitsi” tähendamissõnaga vaid vaatleb seda laiemalt.

- Salm 1. „Siis” – *Τότε* – sel ajal. „Matteuse lemmiksõna *siis* ei anna edasi kindlat kronoloogilist ega isegi mitte loogilist seost” (France 2019, 101); kuid siin tähendab see päeva, mil Issand naaseb maa peale (*ibid.*, 394; Salumaa 2001, 628). „Aeg viitab Issanda tuleku tunnile. Nimetatud ajal juhtub kirikus, evangeeliumi ajajärgul midagi analoogset „kümne neitsi” tähendamissõnale” (*Bible Hub...*, 08.05. 2022).
- Salm 1. „Taevariik” – *βασιλεία οὐρανῶν*. Matteus kasutab Jumala riigist rääkides mõistet „taevariik” (32 korda; Jumala riik esineb vaid Mt 6:33; 12:28; 19:24; 21:31,43), kuid mõlemad mõisted tähendavad ühte ja sama: Jumala piiramatut maailmavalitsemist looduse ja vaimude riigis (Ps 103:19). See on selline Jumala valitsemine, millele meeeldi allutakse ning kus Jumalat vabatahtlikult ning rõõmsa meelega teenitakse. Jumala riik on alati nii käesolev kui tulev, nii maine kui ebamaine suurus (SPL 2011, 262).

- Salm 1, 7, 11. „Neitsid” – *παρθένοις*. Bruner ütleb, et kümme neitsit on kujund neist, kes tulevad oma Issandaga kohtuma (2007, 543-544). Sama seisukohta kinnitab ka Salumaa, öeldes, et „pruutneitsite” käitumine iseloomustab „ootajate” kahesugust hoiakut (2001, 631). France kinnitab, et arukad neitsid kujutavad kristlasi, kes tegutsevad vastavalt juhtnööridele (2019, 394). „„Tarkade” puhul on tegemist uuestisündinud kristlastega ja teises grupis on nimekristlased, need „kel on vaid jumalakartuse nägu, aga salgavad selle väe” (2Tm 3:5) (Sartola, 2017).

Võsu kirjutab, et kogudus peab varustama taevariiki ustavate töötegijatega, aga ta suudab seda teha ainult osaliselt. Tuntav osa osutub kõlbmatuteks. Nad kõlbasid küll kogudusse, aga Jumala riigist jäävad nad välja, sest selles on erinevad nõuded. Kuna „rumalad” ka ootasid peigmeest, siis on ikkagi juttu koguduse rahvast, sest maailm ei oota peigmeest (Võsu 1975, 83-84). Töö autoril tekib küsimus: kui suur on „tuntav” osa?

Roosimaa üksi arvab, et selline väide pole põhjendatud, kuna neitsid moodustasid ainult väikese osa pulmarahvast (2021,158).

- Salm 1, 5, 6, 11. „Peigmees” – *νυμφίον*. Jh 3:29 nimetab Johannes end „peigmehe” sõbraks. Oodatav peigmees tähendab ühegi kahtluseta taastulevat Issandat (Salumaa, 2001, 631). Kui Kristus, vaimne peigmees tuleb, valitseb Ta kõige üle. Selles tähendamissõnas kumab suur vaimne reaalsus läbi maise piiritlemise (*Bible Hub...*, 08.05.2022). Mt 9:15 nimetab Jeesus end „peigmeheks” ja oma jüngrid „peiupoisteks” – naissoost jüngrid oleksid sellisel juhul „pruutneitsid”. Pruudi ja peigmehe suhete ning pulmade kujutamiseega väljendatakse ka juubeldust Jumala ja tema rahva vahelise sideme üle koguduses lõpuajal (Ilm 19:7; 21:2; 22:17). [Vaimse] Iisraeli jaoks on see ülima rõõmu kehastus (SPL 2011, 22).
- Salm 2, 4, 8, 9. „Arukad” – *φρόνιμοι* – kaalutletud, mõistlik, tark. Tõeline arukus on Issanda and (1Aj 22:12: tarkus ja taibukus); ta lähtub Issanda sõnast (Ps 119:104, 130) ja annab teada elu lõppeesmärgi (Ps 90:12). Kui arukus ei ole ühendatud tarkusega, st igaveste seadustega, võib ta korda saata palju ebaõiget (Srk – Piibli apokrüüfid – 19:19; 1Kr 1:17), hävitab paljusid (Tn 8:25) ja võtab inimeselt võime ära tunda Jumalat (Js 19:14; Mt 11:25; 1Kr 1:20; 3:19) (SPL 2011, 65).

- Salm 2, 3, 8. „Rumalad” – *μωραὶ* (*mōrai*, *kesil*, *baar*, *nabal*) – tuim, hoolimatu, narr jne. On tarkade vastandid. Narr peab ise oma rumaluses end tihti targaks (Rm 1:22), nagu ümberpöörduvalt ka jumalakartust ja jumalatunnetust peetakse selles maailmas sageli narruseks (1Kr 3:18), sest Jumal on selle maailma tarkuse teinud narruseks (1Kr 1:20). Jumalal ei ole rõõmu rumalast inimesest (Kg 5:3) (SPL 2011, 552). Srk 22:13 antakse nõu, kuidas suhtuda sellisesse hinge.
- Salm 3, 4, 8. „Õli” (õlianium) – *ἐλαιον* – jumalik arm, Püha Vaimu kingitus, ilma milleta põleb tõrvik esmalt tuhmilt ja siis kustub. Rumalad neitsid jätsid hooletusse selle varustuse otsimise kas Suurelt Andjalt või inimvahendite kaudu, kelle läbi Ta seda armulikult jagab. Õli ei tule osta siis, kui peaksime seda põletama, ja armu ei tule hankida siis, millal peaksime seda kasutama. Õli näib üldiselt tähendavat kristliku elu täiuslikkust või valmisolekut Issanda tulemiseks (*Bible Hub*,... 25.05.2022).
- Salm 1, 3, 4, 7, 8. „Lambid” – *λαμπάδας* – ilmselgelt väline püha elu, mille kaudu Kristuse jünger laseb oma valgusel inimeste ees paista (Mt 5:14-16) (*Bible Hub*,... 25.05.2022) Piltlikus tähenduses on lambiks nimetatud ka Jumalat ja tema Sõna (2Sm jt) ning Iisraeli kuningat (2Sm 21:17). Lambiks on nimetatud ka elu (Ii 21:17), eriti järeltulevate põlvede elu (1Kn 11:36) (SPL 2011, 356).

3.2. Valgus

Kuna lampide, nagu kristlastegi ainsaks ülesandeks on valgust anda, siis käesolevas alapeatükis uuritakse pinnapealselt selle nähtuse tähendust. Töö autor usub, et kristlane ilma valgusega on otsekui kustunud lamp.

Piiblis ja rabiinlikus kirjanduses esineb sõna „valgus” sagedasti ja mitmes tähenduses:

- 1) Valgus - otseses mõttes (1Ms 1:3, 14jj);
- 2) Valgus - piltlikes kõnekäändudes (Mt 10:27; Jh 3:20);
- 3) Ülekantud tähenduses väljendab valgus valgusekandjaid, valgusallikaid, tõrvikuid, lampe ja küünlajalgu. Mõnikord saab valguseks ka objekt: Ef 5:13 või subjekt: Mt 5:14-16: „Teie olete maailma valgus...”; 6:22,23; 17:2.

- 4) Rabiinliku tõlgenduse kohaselt väljendab mõiste „valgus“:
- a) Eetilises mõttes kõike seda, mis on patust võõrdunud või patuga vastandatud;
 - b) Õndsusloolises tähenduses õnne, rõõmu, heaolu ja päästet;
 - c) Messiale omast valgust, mis teda ümbritseb ning mida ta ka õigetele toob; samuti ka Messia nime (SPL 2011, 686).

3.3. Uuestisündimise tähtsus

Sartola (TV7) oletust, et viis arutut neitsit ei olnud Jumala Vaimust sündinud – just nii, nagu töö autor sissejuhatuses esimese variandina küsis – süvendab Salumaa (2001, 631) lause: „Mitte ainult nisu, vaid ka umbrohi kasvab Kristuse külvi hulgas“.

Teisest küljest: „Esimene käsk näitab tõsiasja, et ka niisugune inimene, kes on isiklikult kogunud tõelise Jumala olemasolu, võib oma usu kaotada. Vastasel korral ei oleks esimest käsku vaja olnud. Rikkalikest usulistest kogemustest hoolimata oli Iisraelile vaja öelda: „Sul ei tohi olla muid jumalaid minu palge kõrval!“ Esialgu ei kaota usklik veendumust tõelise Jumala olemasolus, vaid teised jumalad tulevad tõelise kõrvale” (Tärk 1990, 14). Tärgi seisukohta kinnitab ka Peetrus, kes paneb südamele, et ei taganetaks usust (2Pt 2:20-22). Samuti näeb ka apostel Paulus, et „uuestisündinud” kristlasi ähvardab uni, milles magatakse maha elu (Tammo 1998, 10).

Töö autor on seisukohal, et lapseohtu „neitsite” ööuni pole iseenesest midagi keelatud, kui on tehtud kõik ettevalmistused ja pulmavanema antud ülesanded täidetud.

Jeesus teadis, et aja jooksul Jumalast taganemine ja sellega seoses ka nuhtluste rangus kasvab (Salumaa 2001, 609); ja just seetõttu ta rääkis ettevalmistusest ja valvamisest oma jüngritele, sest maailm ei oota peigmeest (Võsu).

Töö autor on veendunud, et jüngrid ei tohi magada – mitte enne, kui on saanud oma patud andeks – sündinud uuesti, ja nimed on kirjutatud eluraamatusse, sest: „Keda iganes ei leitud olevat eluraamatusse kirjutatud, see visati tulejärve” (Ilm 20:15). Maises mõttes tuleb iga ööuni kasuks; aga siiski tasub meenutada Jeesuse jüngrite magamisi ja sellele järgnevaid sündmusi.

3.4. Aeg ettevalmistuseks

„Aeg on ülioluline. Ettenägelikkus selles tähendamissõnas tähendab olla õigel ajal kohal ja teada aja tähtsust” (Brunner 2007, 549).

Mt „Issan, Issand!” kinnitab juba varasemat kahtlust, et rumalad neitsid olid ülivaimulikud kristlased, kes uskusid, et Jeesuse eetika on häiriv; ja mitte eriti uuendav. Neitsid küsivad: „Mis on õpetus imede teenistuse kõrval?” Jeesuse antud õpetused ongi see õli, mida isanda jaoks vaja oli. Imede teenistus ilma õpetuseta ei vääri Jeesuse tähelepanu (Mt 7:23). Eriti entusiastlikud kristlased peaksid kuulama selle tähendamissõna hoiatust. Ükskõik, kui innukad on meie südamed või kui põnevad ülistusteenistused: igapäevane truudus majapidamiseks – kutsumus olla truud – see on tõeline valmistus isanda jaoks. Viimase kohtumõistmise juures innukad küsivad, aga nad ei saa vastust, nad otsivad aga nad ei leia, nad koputavad aga neile ei avata, sest nad olid ebamoraalselt vaimsed (Brunner 2007, 549).

R. Võsu kirjutas selles töös tsiteeritud ja refereeritud mõtted umbes 47 aastat tagasi; B. Graham sissejuhatuses toodud mõtte poolikutest tõdedest ja kergetest vastustest, mida kristlased usu vastuvõetavamaks muutmisel kasutavad, umbes 29 aastat tagasi; Bruner – umbes 15 aastat tagasi. Ja ometi on need analoogsed. Töö autor mõtiskleb, et kes võib kahelda Jumala sulaste siiras soovis asetada lugejate ette peegel, mis näitab tõe. Ta leiab, et kui tema elu ei vasta Jumala standarditele, siis peab ta meelt parandama. On hea, kui on peegel, milles ta näeb oma plekke – nii saab ta võimaluse neid pesta. Muidugi, jääb ka peegli eemaldamise variant.

3.5. Õigeksmõistmise kriteerium

Kahte asja seoses viimse kohtupäevaga rõhutatakse uuestestamentlikus pärimuses üksmeelselt: 1) selles kohtus langetatav otsus on ühtviisi õiglane ja lõplik, mille suhtes pole enam võimalik „edasi kaevata” või armu paluda hukkamõistva otsuse korral; 2) kriteeriumiks otsuse tegemisel on see hoiak ning suhtumine, mis meil elus on olnud Kristusesse või Jumalasse (Mt 10:40 jt), mis tähendab mitte ainult usku, vaid usku, mida on kinnitatud tegudega. Kokkuvõttes kerkib esile algne, Jumalast seatud side kuulekuse ja elu vahel. Olla Jumalaga tähendab elu, olla Jumala vastu aga surma. Kristus on püha Jumala ilmutus, kes

oma tahte lõpliku teostamisega lõpu teeb kõigile kuulekuse ja vastupanu segunemisele (Salumaa 2008, 430).

Küsimus: Kas me laseme end vormida? Kas me toome õli? Kas laseme end Jumala Sõnal pesta? Jeesuse mitte-empaatileine lause: „Minge ära minu juurest, te äraneetud ...” (Mt 25:41) õpetab meile terviklikkust, mida me tihti ei õpeta ja see on mõeldud just uskujatele. Kui me õpetame ainult Jumala armu, aga mitte tema kohtumõistmist, siis me moonutame sellega evangeelimi. Kui see kohtumõistmise tähendamissõna on tõsi, aga me tahame libiseda eemale kohtumõistmisest, siis me ei ole tegelikult armastavad, sest kes tahaks olla põrgutulest jutlustaja. Jeesus, kui ta ei nõuaks meelearandust tähendamissõnas, jääks ilma selle tuumast; kuigi sõna „meelearandus” ei ole tihti tähendamissõnades kasutatud, on see siiski üks võtmesõna (Bruner 2007, 550).

Peidetud aarde - ja hinnalise pärlit tähendamissõnas (Mt 13:44-46) ei piisa lihtsalt aarde leidmisest – kuigi see on primaarne – inimene peab ka kõik maha müüma, et osta aaret, mida saada tahab. „Kümne neitsi” tähendamissõna tähendab seda, et kui tahad siseneda kuningriiki, on vajalik mitte ainult kutse selleks, vaid sa pead selleks ka valmistuma ja tooma varu; ja sul peab olema ka usk kristlasliku elu kuulekuseks. Vastandina eelpool toodud tähendamissõnale ei pea neitsid kõike mitte maha müüma, vaid tooma varu. Mõnede tähendamissõnade baasiks on reformatsiooni idee, et piisab „üksnes usust”: usust üksi ei piisa. Usuga peab käima kaasa ka töötegemine. See ei küsi, kas head tööd tuleb teha, kuid enne, kui see küsimus on küsitudki, on usk juba selle ära teinud; ja teeb seda kogu aeg. Kes iganes ei tee sellist tööd, on uskmatu. See ongi selle ja kõigi kolme kohtumõistmise tähendamissõna õpetus; ja – tõepoolest – ka Mt kogu evangeelium? (*ibid.*, 550).

3.6. Risti viljarikkus - või vaesus?

Bruner on pannud kirja mõtted, mis väärivad meenutamist ja esile tõstmist; ja kuna töö autor on kogenud mitmeski mõttes analoogseid tundeid ja seisukohti, siis ta lubab teoloogil järgnevais ridades kõnelda.

„Kristlase elu Mt evangeeliumis on vaevarikas jüngri elu (Mt 5-7), tagakiusu missioon (Mt 10) ja röömsate käskude praktiseerimine (Mt 13); ja see on ka altruistlik elu teiste päästmise

eesmärgil (Mt 18). Kristlase elu Mt evangeeliumis ei ole meelakkumine, mis usub, et pöördkogemusest piisab: kui kurat survestab ja ahvatlused tulevad nende juurde, kes on ainult pöördkogemuse omandanud – aga mitte õpetusele rajatud – on sügavalt häbistanud evangeeliumi ja nad teevad kiire lõpu – nagu nad tegid alguse (13:20-21: kivine maa). Jüngerlus on elu, mis koosneb Püha Sõna vaiksest kuulamisest ja pidevast Jumala Sõna kordamisest” (Bruner 2007, 545).

„Targad” neitsid pidasid seda kohtumist oluliseks ja tegid selleks ettevalmistusi. Kui me arvame teadvat täpselt, millal mingi kriitiliselt tähtis sündmus toimub, või kui me teame, et see jääb hiljaks (nagu ka „rumal sulane”- 24:48) või kui me teame, et see leiab aset kohe, siis me ei näe vajadust teha mingeid erilisi ettevalmistusi. Naudi! Seega, nii „arutu sulane” (olles ebatsiviilne) kui ka „rumalad pruutneitsid” (kunagi õnnistatud olnud) ebaõnnestusid Issanda kartuses. Mõlemad juhuslikult „tulid nagu nad olid” ja mõlemad jäid peost välja. Mõlemad arvasid, et piisab sellest, kui olla selle Issanda sulane või lihtsalt „pruutneitsi”; kristlaseks saamiseks ei pea midagi erilist tegema. Kristuse juurde tulek „nii nagu ma olen, ilma ühegi pingutuseta” – mis on õige – kui see on siiras usaldus Tema vastu. On aga ka tulek „nii nagu ma olen, ilma ühegi pingutuseta” – mis on vale – kui see on hooletu umbusk, mis maskeerub usuks. „Ma ei too enda käest mitte midagi, ma lihtsalt klammerdun sinu risti külge”. Jah! Aga rist¹¹ on viljarikas puu, mis annab neile, kes selle külge klammerduvad kristliku elu vilja” (*ibid.*, 546-547).

Kristuse teine tulemine võib olla palju kaugemal kui me arvame, seega võib vaja minna varuõli, mida me praegu arvame, et see on raisatud pingutus. Kristlase elu ei ole lihtsalt esialgne rõõm muutumisest, samuti ei ole see ka mingi hulk kiitust palvustel ilusa muusika saatel, vaid kristlase elu on tihti „koerailma elu”- teenistus majapidamises. Kas on hooaeg või mitte; kas ekstaasiga või ilma, et olla lootusrikkalt ja loovalt teiste teenistuses ja korraliku meeletatusega meie anname aru Issandale, kes on kas rõõmus selle üle, või tõrjuv. See ei ole pääsemine tegude kaudu: teener juba oli sulane, oma isanda poolt majapidamise üle seatud, hoolimata oma varastest teenetest, kui ta tegi oma saatusliku otsuse: „Minu isand ei tule veel väga pikka aega (24:48); neitsid olid juba kutsutud pulma, kui nad otsutasid, et ekstra õli pole vaja võtta; et mis see nii erilist on? (Bruner 2007, 550-551).

¹¹ Lunastuse ja Jumala väe sümbol (SPL 2011, 545).

Salumaa (2001, 631) argumenteerib: „On selgelt nähtav eshatoloogiline suund – oodatav peigmees tähendab ühegi kahtluseta taastulevat Issandat, „pruutneitsite” käitumine aga ootajate kahesugust hoiakut: üht, milles arukalt ja ettenägelikult teostatakse järjekindlat valvsust, ning teist, milles toimitakse kergemeelselt ja omapead ega olda seetõttu piisavalt ette valmistatud Issandale vastuminekuks tema taastulemisel. Selle tähendamissõnaga tahab Jeesus öelda, et „koguduse tugevast omavahelisest sidemest ei tohi kasvada kindlus, nagu oleks juba sellesse kuulumine õndsuse tagatis. Pääs Jumala riiki on sõltuv iga üksiku enda hoiakust. Siin ei saa olla mingit koguduseusku, mis asendaks individuaalse usu (*ibid.*, 631).

„Kui „see päev” on käes, sa ei saa paluda ühtegi pühakut, ei taevast ega maapealset; sa ei saa loota isegi sõbralikele suhetele kirikus; nüüd äkitselt on kõik hirmuäratavalt individuaalne (Bruner 2007, 548). Selles on veendunud ka France (2019, 396).

Viimastes kõnelustes jüngritele räägib Jeesus suurest vastutusest, mida kannavad need, kes on tulnud taevariiki ja kellele on antud maailma päästmiseks suured ülesanded. Nende tegevuse järgi otsustatakse ka isanda ja kogu ta kuningriigi üle. Kuid Kristus ei jäta kõike sulaste hooleks. Ebaustavad võivad saada vahel ülekaalu ja võimu, kuid Issand astub aeg-ajalt vahele ja mõistab kohut. Ustavate õndus ja rõõm on suur, kuid ebaustavate saatus on traagiline. Jumal on nii armastus kui ärapõletaja tuli. On õnnis Jumala osadusse tulla, kuid ka hirmus elava Jumala kätte langeda. Sisemiselt uuendatud inimestest loob Jumal uue ühiskonna – Jumalariigi (Võsu 1975, 87).

3.7.Valvamas või mõõtnas?

Töö autor refereerib E. Jürma artiklit ajakirjas *Teekäija*.

Viis „rumalat” rahuldusid välise osaga – neile piisas peoõhtuks lambist. Kristlus ei piirdu üksnes välise vormiga, vaid peab olema elu sisu. Neid pole küll võimalik vastandada, sest üks ei eksisteeri teiseta. Üksnes kombed pole veel usu ja usk pole salaasi südames.

Pulmapidu, igavene elu koos ülestõusnud¹² Kristusega toimub ilma „rumalate” neitsiteta.

Me kohtame sageli sõnapaari „kõlblik kuni”. Selles on teave, et kui aeg on möödunud, siis ongi hilja. Palju inimesi kannatab elus mahamagatud võimaluste pärast. Seejuures ei saa kõike

¹² Ülestõusmine on üks Piibli keskseid mõisteid. Vastupidi kreeka surematusepüüdlusele tunnistab Pühakiri ülestõusmist, mis hõlmab kogu inimest nii vaimu, hinge kui ihuga (SPL 2011, 741).

halbade olude ja teiste kaela veeretada. Igaüks vastutab ka ise, kas ta soovid täituvad või mitte, kas ta käitub arukalt või rumalalt.

Tähendamissõnast võib esmapilgul arvata, nagu tulnuks varuda üksnes vajalik kogus õli. Kuid lähemalt lugedes pole asi päris nii. Õlikogust mõõtsid inimesed, vahel mõõdavad teised, vahel me ise, kuid mitte peigmees. Tema ei vaata kõigepealt mitte põlevaid lampe, vaid neitseid, kes ootavad teda kokkulepitud kohas¹³.

Õli on sageli tõlgendatud allegooriliselt, nähes siin Püha Vaimu, õiget usku või häid tegusid. Kui meie mõtted keerlevad aga üksnes õlitaseme ümber, siis võime kõige olulisema – kohtumise – maha magada. Peigmehe tervitus arukatele neitsitele kõlab: „Ma tunnen teid! Te olete mu sõbrad! Te ootasite mind! Te olite kohal, kui ma tulin!” Lõpusalm 13 heliseb refräänina läbi Piibli: „Valvake siis, sest te ei tea seda päeva ega tundi!” Me peame alaliselt muutuvast maailmast valvama koos arukatega ja panema tähele aja märke (Jürma 07.08.2017).

„Usk ilma tegudeta on surnud. Lubadused ilma teele asumata on parimal juhul tühi loba. Jutt on elurännakust, Jeesuse järgimisest ja mitte üksnes kaunist kõnest. Iga kristlane on kutsutud usku tunnistama, aga mitte üleolevalt demonstreerima. Märk heast eluviisist ja headest tegudest peab sündima tasaduses /.../ [Jumala] tarkuse kingitus saab meile osaks Piiblit lugedes, Püha Vaimu märguandeid tähele pannes, palvetades” (Jürma 2022, 5).

3.8.Rumalus ja tarkus koondis ustavus

Tähendamissõna kümnest neitsist asub tähendamissõnade raamistikus, mille ühine nimetaja Roosimaa järgi on „ustavus”; ja mille jaotus on esitatud lk 14. Kuna nende sisu lähemalt vaadeldud pole, siis tehakse seda järgnevalt .

Tähendamissõna arukast ja arutust sulasest (Mt 24:45-51): „Isand andis oma sulastele tööülesanded kätte, ise aga lahkus kodunt oma toimetusi tegema” (Roosimaa 2021, 147). Töö autor näeb, et igal sulasel oli vaid kaks võimalust: olla ustav või ustavusetu? Rumal hõiskas: „Mu isand viibib tulles!”– ja hakkas sööma ja jooma koos purjutajatega. „Aruka” sulase elu

¹³ Koht on ikkagi oluline. Töö autori märkus.

oli otsekui lambiks, kus põles hele leek – ta tegi, mis teda kästi – andis elatist kodakondsetele. Sulaste truudus või truudusetus tuli esile just igapäevases elus.

Tähendamissõnas talentidest (Mt 25:14-30) kutsus isand oma sulased enne võõrsile minekut enese juurde ja andis oma varanduse nende kätte. Täpselt nii palju, kui nende isand heaks arvas: „Ühele andis ta viis talenti, teisele kaks ja kolmandale ühe ¹⁴” (s 15). „Põgusa ülevaatlikkusega luuakse pilt sulaste tegevustest, kui isand lahkus. Sulaste käitumine näitas nende suhtumist peremehesse ja tema omandisse. Neist kahe kohta on öeldud, et nad hakkasid kohe kauplema. Mida see täpselt tähendas, pole teada /.../ aga kes oli saanud ühe talendi, läks ja kaevas maasse augu ning peitis oma isanda raha ära” (Roosimaa 2021, 155). Isanda naastes said ustavad sulased kiita ja neile anti veelgi enam vastutust: „Ma panen sind palju üle; mine oma Issanda rõõmusesse!” (s 23); aga „ühe talendi sulane” süüdistas isandat ülekohtus ning sai kuulda sõnu: „Võtke nüüd talent tema käest ära /.../ Ja /.../ heitke [ta] välja kaugele pimedusse” (s 29a; 30).

Roosimaa (2021, 158-159) seletab kolme tähendamissõna maisest küljest; annab teada, mida ustavus ja kuulekus endaga kaasa toovad?

1. Arukas sulane sai püsiva positsiooni ja koha suurperes – maine heaolu.
2. Neitsite võimalused head abikaasat saada kas tõusid või langesid – perekonna tulevik.
3. Talentide õigesti kasutajad tõusid karjääriredelil – karjäär.

Selleks et tuua tähendamissõnadesse igavikuline mõõde, rääkis Jeesus neljandagi loo: „Lambad ja sikud ning rahvaste kohus” (Mt 25.31-46). See võtab eelnevad lood kokku ja lisab täiendava hinnangu.

Selles narratiivis jaotuvad inimesed, nagu kõik ustavuse koondi peategelased, kahte leeri: siin lammasteks ja sikkudeks. Ühed – lambad – tegid, mis õige ja kohus; ja teised – sikud – jätsid selle tegemata ning nüüd toimub kohtumõistmine. „Tähendamissõna *tertius comparationis* on, et nii nagu karjane ei eksi loomade eristamisel, ei eksi ka taevane Kohtunik, Inimese Poeg inimeste hindamisel – rahvaste üle kohtumõistmisel” (Roosimaa 2021, 160).

Töö autori isiklik arvamus on, et Jeesus tahab kaasaja inimestele südamele panna sama mõtte mis on „kümne neitsi” *tertius comparationis*: Rumalus on jumalatus, Jumala tahte teadlik ignoreerimine. Tarkus seevastu peab silmas Peigmehe juhiseid neid ellu rakendades – ja Teda ustavalt oodates. Tark ei lase selle maailma võludel end petta – peab neid tühiseks (Fl 3:8).

¹⁴ Üks talent oli viinamäe tööliste pea 20 aasta palk (Roosimaa 2021, 155).

KOKKUVÕTE

Käesolevas diplomitöös on töö autor püüdnud uurida ettevalmistamise/valvamise teemat Jeesuse poolt räägitud tähendamissõna Mt 25:1-13 „kümne neitsi” põhjal.

Uurimustöö andis ülevaate teoloogide analoogilisest ja diferentseeritud lähenemisviisist ning õpetas töö autorile, et dogmaatika on üks ja ühine, ning seda tuleb järgida, aga doktriinides on vajalik leida omad printsiibid õpetuse- ja katse- eksituse meetodil.

Töö esimeses osas ta alustas tähendamissõna uurimist eesmärgiga paremini mõista järgnevat uurimisobjekti – konkreetset tähendamissõna. Võiks ka öelda – uurimussubjekti – „kümnet neitsit”. Autor jõudis arusaamani, et tähendamissõnas ei lange pearõhk mitte pildile vaid otstarbele, milleks antud pilti kasutatakse; mida tahetakse selle pildi kaudu selgitada. Tavaliselt on tähendamissõnas üks kokkupuutepunkt (kuigi võib olla ka erandeid); mitte nagu allegoorias, kus mitmel detailil võib olla oma tähendus. Töö autor sai teada, mida tuleb tähendamissõna tõlgendades silmas pidada ja millest hoiduda.

Kokkuvõtte tähendamissõnade sisust ja otstarbest annab järgnev tsitaat:

„Kuigi neis lugudes on ka väga raskeid teemasid, ei ole need mõnitavad ega halvustavad, vaid meelearandusele ja abile suunavad. Need avavad Jumala riigi seaduspärasusi ja julgustavad Jumalat usaldama. Tähendamissõnas tuleb esile Jumala ja Tema Poja inimesearmastus, aga ka inimese vastutus” (Roosimaa 2021, 170).

Et „neitsid” ise ei pidanud oma ülesandeid välja mõtlema, vaid need andis neile pulma korraldaja, võib kaudselt tähendada seda, et kristlased ise ei pea endale elu printsiipe välja nuputama, vaid peavad järgima juhiseid: kirja pandud Sõna ja Püha vaimu märguandeid.

Sissejuhatuses püstitatud hüpotees „rumalate” käsumeelsusest; ja uuestisündimata loomusest leidis kinnitust (Sartola); aga ei lükanud ka ümber teiste oletust, et nad võisid kunagi õnnistatud olla (Bruner, Tärk, Peetrus jt). Isegi uuestisündinud eksivad ja muutuvad hooletuks, sest vastasel korral poleks jüngritele vaja midagi õpetada, sest üks kord uuestisündinuna oleks kõik juba selge – otsekui kivisse raiutud. Aga et Jeesus jutustas kolm viimast hoiatavat tähendamissõna eriti oma jüngritele, siis tähendab see seda, et hoitavat manitsust vajavad kõik: „Kes enese arvab seisvat, vaadaku, et ta ei langeks!”(1Kr 10:12).

Väitele, et „rumalad” on need, kes altruistlikult elavad, annab vastuse järgnev mõte: Kui Taevane Isa on oma Pojale pulmi valmistamas, siis peab ka Tema rahvas targalt ettevalmistusi tegema. Nad ei tohi, ei „lähi”– ega „kaug-ootuses” elada, vaid balanseeritult, sest esimene teeb liig-agaraks – mis lõpuks võtab kogu energia – ja teine teeb hooletuks – nagu „rumalatega” juhtus. Idee, et peigmees tuleb *kohe-kohe* on üks ideedest, mida selles tähendamissõnas kritiseeritakse.

Et käsitletav üttekompleks pole ainult juutide pärisosaks, on selge, sest Jeesuse lahkumine templist sümboliseeris selle tähtsuse lõppemist Jumala plaanis. Templi lõpp ja koos sellega judaismi eristaatuse lõpp toob esile ülemineku rahvuslikult Jumala rahvalt rahvusvahelisele Jumala rahvale (France). Rm 11 peatükk toob esile, et see eristaatus on juutidel ikkagi olemas ja paganad saavad ka nüüd sellest eristaatusest osa (Roosimaa). Seega – „kümne neitsi” tähendamissõnaga püüab Jeesus ette valmistada/ hoiatada kõiki rahvaid (Mt 28: 19,20).

Issand on öelnud, et on ainult kaks teed mida mööda minna, nii oli ka neitsitel. Jeesus ütles: „Valvake, sest te ei tea seda päeva ega tundi”. Juba selles maapealses elus tuleb harjutada hoolsust, sest „me ei tea, millal ja millise tegevuse juures meid hinnatakse. Me ei tea, milline „pisiasi” võib kanda suuri tagajärgi” (Roosimaa 2021, 153).

Tähendamissõnas „kümnest neitsist” domineeris „ootuse” ja „ettevalmistuse” teema. Siin kujutati Issanda taastulekut ja selle tagajärgi nendele, kes oleksid pidanud valmistuma; ja nendele, kes valmistusid.

Päev algab „kesköö” ja suundub vastu hommikule, mil kaovad katted. Siis ilmub see, kes on öelnud: „Mina olen maailma valgus”. Kandkem pimedamatelgi hetkedel seda lootust, see on meie ühtsuse alus! (Tammo 1998, 6)

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Bruner, P.T.** *Matthew A Commentary*, Volume 2: The Churchbook Matthew 13- 28. Revised and Expanded Edition. William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K. First edition 1990 by Word, Incorporated. Paperback edition 2007. Printed in the United States of America.
2. **France, R.T.** *Matteuse evangeeliumi sõnaseletus*. Tallinn: Logos, 2019.
3. **Graham, B.** *Lähenev kabjaplagin*. Eesti EKBL EEA. Eestikeelne väljanne: Slaviska Missionen, 1993.
4. **Jürma, E.** „Kes on tark ja arusaaja?”.- *Teekäija*, 04/2022.
[<https://teek.ee/teemad/7-toimetaja/2918-kes-on-tark-ja-arusaaja>], 09.05.2022.
5. **Jürma, E.** „Valvamas või mõõtmäs”.- *Teekäija*, 08/2017 (2054).
[<https://teek.ee/teemad/7-toimetaja/2054-valvamas-voi-mootmas>], 28. 03. 2022.
6. **Kimmel, A.** *Piibel kaanest kaaneni*. Ilm 6:1-4 (12:40/29:58).
7. **Kroll, G.** *Jeesuse jälgedes*. Tartu: Johannes Esto Ühing. 2002.
8. **Lohse, E.** *Uue Testamendi tekkelugu*. Tartu: Eesti Üliõpilaste Seltsi Kirjastus, 1994.
9. **Paldre, K.** KUSi Lõputöö: *Püha Vaimuga ristimise mõistmine Eesti EKB KLu kogudustes* 2018, 5.
10. **Pat Aleksander.** *Piiblientsüklopeedia*. Tallinn: Logos, 1996.
11. **Paul, T.** *Kusagilt kumab valgust*. Tallinn: Logos, 1995.
12. **Rienecker, F., Maier G.** *Suur Piiblileksikon*. Tallinn: Logos, 2011.
13. **Roosimaa, P.** *Jeesuse tähendamissõnad*. Kõrgem Usuteaduslik Seminar. Kirjastus: Allika, 2021.
14. **Salumaa, E.** *Matteuse rõõmusõnum*. Tallinn: Logos, 2001.
15. **Salumaa, E.** *Süstemaatilise teoloogia käsiraamat*. EELK Usuteaduse Instituut. Tallinn: Logos, 2008.

16. **Stanley J. Grenz, Roger E. Olson.** *XX sajandi teoloogia*. Tallinn: Logos, 2002.
17. **Tammo, J.** *Kesköö on päeva algus*. Eesti EKB Liit. Tallinn, 1998.
18. **Tammo, J.** Päeva eriline sära. Tallinn: Logos, 2000.
19. **Tärk, O.** *Jeesuse tähendamissõnad*. Eksaminõuded usuteaduslikel kursustel. Ev. Kristlaste Baptistide Üleliidulise Nõukogu ENSV Vanemprespüteri juures asuva Presbüterite Katsekomisjoni väljaanne, 1975.
20. **Tärk, O.** *Kümme käsku*. Tallinn: Eesti Kristlik Kirjastus, 1990.
21. **Võsu, R.** *Jeesuse tähendamissõnad*. Eksaminõuded usuteaduslikel kursustel. Ev. Kristlaste Baptistide Üleliidulise Nõukogu ENSV Vanemprespüteri juures asuva Presbüterite Katsekomisjoni väljaanne, 1975.
22. **Sartola, Pekka.** „TV7 Jeruusalemma uudised” Erisaade. Noa märk ja kümme neitsit. 17.07.2021. kell 20.15. osa 667 (06.05. 2022).

[https://www.tv7.ee/arhiiv/tv7-jerusalemma-uudised/extra-noa-mark-ja-kumme-neitsit_p77254/], 07.05.2022.

23. **Võsu, R.** *Mäejutus*. Tallinn: Allika kirjastus, 2014.

24. Bible Hub

[<https://biblehub.com/commentaries/matthew/25-1.htm>], nov.2021- mai 2022.

- [<https://biblehub.com/strongs/matthew/25-1.htm>], nov.2021- mai 2022.
- [<https://biblehub.com/text/matthew/25-1.htm>], nov. 2021- mai 2022.
- [<https://biblehub.com/strongs/matthew/25-2.htm>], nov. 2021- mai 2022
- [<https://biblehub.com/commentaries/matthew/25-3.htm>], 25.05.2022.

Lisad

Lühendid

Jh – Johannese evangeelium (Piibel)

Mt – Matteuse evangeelium (Piibel)

SPL – Suur piiblileksikon

PKK – Piibel kaanest kaaneni

Interpretations on the topic of being ready, according to the Parable about Ten Virgins

Valve Filing

SUMMARY

In this final paper, the author has tried to research the topic of preparation/watching in the parable that Jesus told about Ten Virgins (Mt 25:1-13).

The research gave an overview of the theologians' analogical and differentiated approach. The author of this final work learned through this process that dogmatics is the one and the same and that needs to be followed, but in doctrines it is necessary to find each one's own principles, following the methods of teaching and trying-retrying

In the first part of the final work, the author started researching the parable with a goal of better understanding the research object – the specific parable. We could also say – the research subject – the Ten Virgins. The author came to a conclusion that the main stress in that parable is not on the picture, but rather on the purpose for which the picture is used; what is meant to be explained through the picture. Usually a parable has one main connection point (even though there may also be exceptions); not like in allegories, where many different elements may carry their own meaning. The author learned, what needs to be kept in mind and what to avoid while interpreting a parable.

The contents and the goal of parables could be summarized in the following quote: “Even though these stories also involve very difficult topics, they are not mocking or diminishing, but instead they are pointing to repentance and help. They open the principles of God’s Kingdom and encourage us to trust God. This parable brings out both God’s and His Son’s love towards people, but at the same time it also shows the responsibility of human beings” (Roosimaa 2021, 170).

The “virgins” did not need to come up with their tasks by themselves, but the host of the wedding gave these to them. That can mean that Christians don’t need to come up with the principles of Christian life by themselves, but instead they need to follow the directions: both the written Word as well as the nudging of the Holy Spirit.

In the foreword, I stated a hypothesis about the *rigid religiosity* and *not born again* nature of the „foolish virgins“. That found a proof (Sartola); but at the same time it did not overturn the others’ suggestion that they could have still been blessed (Bruner, Vösu, Peetrus etc). Even *born again* people make mistakes and become careless, because otherwise there would be no need to teach disciples: once *born again*, everything would be clear – as if cut in stone. But Jesus told three last warning parables especially to His disciples, so that means that everybody needs a warning: „Whoever thinks that they stand firm, let him make sure that he will not fall!“ (1Cor 10:12).

Some say that „foolish ones“ are those who live altruistic lives. This can be countered with the following thought: „If the Heavenly Father is preparing for the Wedding of His Son, then His people also need to be wise in making preparations. They must live neither „*it is too close*“ nor „*we still have long time to wait*“, but they need to keep a wise balance. The first makes people over-diligent and that takes all the energy at the end. The second makes people careless like what happened to the „foolish“. The idea that the Bridegroom is coming *immediately, in just a moment* is one of these ideas that gets criticized in this parable.

It is clear that this parable is not meant only for Jews, because the leaving of Jesus from the Temple symbolized the end of its importance in God’s plans. The end of the Temple and

together with it, the end of the special status of Judaism brings out the new connection: moving from the ethnic nation of God to international worldwide God's people (France). So, with the parable of Ten Virgins, Jesus is trying to forewarn and prepare all the nations (Mt 28:19,20).

The Lord has said that there are only two ways by which we can go, and that was so for the virgins also. Jesus said: „Watch because you do not know the day nor the hour.“ We need to practice carefulness already here in the life on the earth, because „ we do not know, when and by which activity we will be evaluated. We do not know, which „little thing“ can bring big consequences“ (Roosimaa 2021, 153).

The topics of „waiting“ and „being ready“ dominated in the parable of the Ten Virgins. It gives a picture of the Lord's return and the consequences to those who should have prepared as well as to those who were prepared.

A new day starts at midnight and then moves on to meet a morning, when all covers are being removed. Then appears the one who has said: „I am the light of the world.“ Let's carry this hope even during the darkest hours, because this is the foundation of our unity! (Tammo 1998,6).

This thesis is written in Estonian language and consists of 49 pages. The bibliography includes 21 sources. The thesis is referring to 24 sources.

